

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bc. Lucie Pelikánová

**Blízkovýchodní diplomacie Henryho
Kissingera**

Diplomová práce

Praha 2012

Autor práce: **Bc. Lucie Pelikánová**

Vedoucí práce: **PhDr. Jan Bečka, PhD.**

Rok obhajoby: 2012

Bibliografický záznam

PELIKÁNOVÁ, Lucie. *Blízkovýchodní diplomacie Henryho Kissingera*. Praha 2012. 68 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra amerických studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jan Bečka, PhD.

Abstrakt

Henry Kissinger jednoznačně patří mezi nejvlivnější diplomaty americké historie. Během necelého desetiletí, kdy se pohyboval na špičce americké zahraniční politiky, dosáhl řady klíčových úspěchů. Jeho moc sahala daleko za hranice obvyklých kompetencí ministra zahraničních věcí. Kromě jeho vlastních schopností mu k tomu pomohla i složitá vnitropolitická situace. V době, kdy Henry Kissinger vstoupil do blízkovýchodního dění, potýkala se Nixonova administrativa s eskalující aférou Watergate, a tak se stal Kissinger tvůrcem americké diplomacie. Dokumenty o jomkipurské válce a americkém angažmá v oblasti, které byly se značným časovým odstupem zveřejněny a z nichž tato práce vychází, dokazují, že jeho skutečná moc a jeho vliv sahaly ještě mnohem dále, než bylo původně známo.

Abstract

Henry Kissinger is considered to be one of the most influential diplomats of U.S. history. During the decade he spent directing the U.S. foreign affairs from one of the top level positions, he achieved many important successes. His power extended far beyond the normal competence of the secretary of state. His personal skills, which were an important asset in obtaining such an influential position, combined with the complicated internal political situation in the United States. At the time Kissinger entered the Middle East conflict as an important actor, the Nixon Administration fought against charges connected with the Watergate affair and the president consequently had little time and energy to devote to the foreign policy. Henry Kissinger could thus become the creator of American diplomacy and its main representative. The documents about the Yom Kippur War and the U.S. engagement in the region, which were declassified much later and which this thesis make use of, show that the real power of Henry Kissinger was much broader than widely believed.

Klíčová slova

Henry Kissinger, Blízky východ, jomkipurská válka, mírový proces, Richard Nixon, Watergate

Key words

Henry Kissinger, Middle East, Yom Kippur War, peace process, Richard Nixon, Watergate

Rozsah práce

114 590 znaků

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.

Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.

Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 17.5.2012

Bc. Lucie Pelikánová

Poděkování

Zvláštní poděkování patří PhDr. Bečkovi za ochotu a pozornost, kterou mé práci věnoval během jejího vzniku.

Obsah

Úvod.....	3
1 Situace na Blízkém východě od druhé poloviny sedmdesátých let.....	10
1.1 Šestidenní válka.....	11
1.2 Důsledky šestidenní války.....	13
1.3 Jomkipurská válka.....	14
1.4 Bezprostřední výsledky války.....	15
1.5 Dlouhodobější důsledky války.....	16
1.6 Změny na Blízkém východě v polovině sedmdesátých let.....	17
1.7 Hlavní příčiny konfliktů mezi Izraelem a arabskými sousedy.....	18
2 Situace uvnitř Spojených států amerických.....	20
2.1 Aféra Watergate.....	21
2.2 Koncept spolupráce Henryho Kissingera a Richarda Nixona.....	22
2.3 Vietnam.....	24
2.4 Čína.....	25
2.5 Sovětský svaz.....	26
2.6 Nixonova doktrína.....	26
3 Kyvadlová diplomacie Henryho Kissingera.....	28
3.1 Koncept kyvadlové diplomacie.....	28
3.2 Angažmá Henryho Kissingera na Blízkém východě.....	30
3.3 Jomkipurská válka.....	31
3.4 Jednání během jomkipurské války.....	32
3.5 Postup Henryho Kissingera během jednání.....	33
3.6 Průběh jednání.....	33
3.7 Stav pohotovosti.....	36
3.8 Průlom.....	38
3.9 Výsledky jednání.....	38

3.10	Iniciativa Henryho Kissingera na Blízkém východě	39
3.11	Stav obranné pohotovosti DEFCON III	39
3.12	Použití horké linky	42
3.13	Varování před vypuknutím jomkipurské války	43
	Závěr	46
	Summary	50
	Použitá literatura	51
	Primární zdroje	51
	Monografie.....	52
	Odborné časopisy.....	53
	Internetové zdroje	54

Úvod

Henry Kissinger patří k legendám americké zahraniční politiky. Díky svým značným diplomatickým schopnostem dosáhl velkého množství úspěchů, z nichž se velká část stala mezníky novodobých dějin. Doba jeho působení na vrcholku americké diplomacie byla velmi bouřlivá, ovšem na stranu druhou chaos na vnitropolitické scéně přinesl pro Henryho Kissingera řadu pozitiv: díky tomu, že se vyhnul přímému zapojení do skandálů Nixonovy administrativy a díky své schopnosti samostatně rozhodovat využil mocenského vakua po vypuknutí aféry Watergate, jež paralyzovala Bílý dům. Prezident Richard Nixon musel soustředit většinu svého času a energie obhajobě vlastního postu a republikánské strany celkově, a tak Kissingerovi *de facto* uvolnil pole působnosti pro tvorbu vlastní diplomacie.

Tématem mé práce je Kissingerova blízkovýchodní politika, která byla zahájena po vypuknutí jomkipurské války v roce 1973. Do tohoto roku se republikánská administrativa soustředila zejména na navázání diplomatických vztahů s komunistickou Čínou, na rozhovory o odzbrojení se Sovětským svazem a ukončení vyčerpávající války ve Vietnamu. Všechny tyto iniciativy přinesly jisté úspěchy. Rok 1973 se však stal mezníkem. Izrael byl napaden svými sousedy a pravděpodobně jen díky masivní pomoci Spojených států dokázal vývoj této války obrátit ve svůj prospěch. Co však definitivně zamíchalo s prioritami americké zahraniční politiky, byly ropné šoky. Organizace OPEC společně s Egyptem, Tuniskem a Sýrií uvalily embargo na dovoz ropy do Spojených států jako protest proti americkému zásahu do arabsko-izraelské války. Koalice si kladla podmínky podepsání stabilní mírové smlouvy mezi Izraelem a jeho arabskými sousedy výměnou za odvolání embarga. Situace se nakonec na jaře 1974 vyřešila pouhým příslibem, že budou zahájena intenzivní mírová jednání. I tak však drastické zvýšení cen ropy dramaticky otřásl světovými trhy a ekonomikami států závislých na dovozu ropy. Řada evropských spojenců odmítla pokračovat v podpoře americké blízkovýchodní politiky z důvodu stability vlastních ekonomik.

Vzhledem k těmto drastickým ekonomickým dopadům, které konflikt dokázal vyvolat po celém světě, přehodnotily Spojené státy svou koncepci zahraniční politiky a zařadily Blízký východ mezi své prioritní oblasti. V tento okamžik na scénu Blízkého východu vstoupil Henry Kissinger, původně akademik obdařený vysokým intelektem a zdánlivě nevyčerpatelnou zásobou energie, s širokou podporou na domácí politické

scéně, kterou si vysloužil mimo jiné i tím, že nepocházel z washingtonských politických kruhů.

Kariéra Henryho Kissingera je velmi dobře zdokumentovaná. Pro jeho zásluhy a odkaz, který po sobě zanechal, o něm byla napsána řada knih, z nichž velké množství napsal Kissinger sám. Výjimečná je především kniha *Crisis*, ve které Kissinger velmi podrobně popisuje dění právě během Jomkipurské války. Kniha obsahuje mimo jiné přepisy rozhovorů mezi Spojenými státy a jednotlivými stranami konfliktu včetně tajných depeší.

Instituce s názvem *The National Security Archive* zveřejňuje postupně tajné a citlivé dokumenty americké historie s odstupem přibližně 30 let. V roce 2003 byla odtajněna řada materiálů vztahujících se právě k jomkipurské válce a aktivitám Henryho Kissingera. Vzhledem k množství zdrojů popisujících tato léta by se mohlo zdát, že americká zahraniční politika byla počátkem sedmdesátých let poměrně kvalitně zdokumentovaná. O to překvapivější je potom zjištění, že odtajněné dokumenty odkrývají řadu faktů, o kterých světová veřejnost nevěděla a která v dosavadních dokumentech včetně podrobných popisů, které napsal sám Kissinger, docela chybí.

Již od střední školy se problematice Blízkého východu podrobněji věnuji. Svou bakalářskou práci jsem věnovala konferenci v Camp Davidu a politice Jimmyho Cartera, který se snažil dokončit úsilí, které na Blízkém východě Henry Kissinger započal. Věnovat se samotnému Henrymu Kissingerovi, který pro blízkovýchodní mírový proces učinil velmi markantní přínos, považuji za logické pokračování své práce.

Cílem mé práce je popsat činnost Henryho Kissingera na Blízkém východě v první polovině sedmdesátých let a poskytnout obraz toho, jakým způsobem byla jeho diplomacie popisována v odborné literatuře. Tento obraz bude následně konfrontován s dobovými dokumenty a prameny, které často Kissingera a jeho činnost ukazují v poněkud jiném světle.

Ústředními výzkumnými otázkami mé práce jsou následující: Byl Henry Kissinger pouze jedním z řady amerických diplomatů, kteří plnili úkol odsouhlasený v Bílém domě na základě konsensu uvnitř vládnoucí administrativy, nebo byl přímo tvůrcem zahraniční politiky Spojených států a jeho moc sahala daleko za klasické

mantinely, stanovené pro ministry zahraničních věcí? A pokud Kissinger skutečně ovládal americkou diplomacii, můžeme to považovat za přínos pro Spojené státy a Blízký východ, nebo se jeho moc vymkla kontrole v negativním slova smyslu a americké zájmy spíše poškodila?

Autorka bude usilovat o to, aby ve své práci obájila vstupní hypotézu, že Henry Kissinger byl velmi kontroverzním americkým diplomatem, který se do jisté míry ignoroval zaběhnuté pořádky v Bílém domě i administrativní postupy, které tradičně ministři zahraničí Spojených států dodržovali. Svou diplomacii realizoval zejména na základě vlastního úsudku a značně autonomně na hlavě státu. Tento postup se však historicky s odstupem času ukázal jako neobyčejně funkční a přínosný pro Spojené státy i pro blízkovýchodní mírový proces.

Metodologie se v jednotlivých částech práce liší. První dvě kapitoly, které jsou obsahově kratší a stručnější, lze definovat jako popis vývoje a situace na Blízkém východě, a poté ve Spojených státech, který je nezbytný pro zasazení Kissingerovy role do širšího historického a mezinárodněpolitického kontextu. Stěžejní je kapitola třetí, která analyzuje již zmíněné primární zdroje, které jsou následně konfrontovány s dosavadním povědomím o této problematice v podobě, v jaké ji reflektuje řada odborných prací. Za velmi zajímavé rovněž lze považovat konfrontaci primárních dokumentů s dílem Henryho Kissingera, kde rovněž nalezneme řadu rozdílů. Tato skutečnost je celkem logická, protože Kissinger, ač svá díla prezentoval jako věrný a úplný popis americké zahraniční politiky pod svým vedením, pochopitelně zamlčel některé kontroverzní okamžiky a momenty, které by mohly poškodit jeho pověst.

Jak již bylo zmíněno výše, je práce rozdělena do tří kapitol. V první kapitole je stručně rozebrán vývoj situace na Blízkém východě přibližně od skončení sedmidenní války, tedy od poloviny šedesátých let dvacátého století. Tento válečný konflikt přinesl pro Blízký východ řadu změn – od ohromného morálního posílení Izraele, přes prohlubující se depresi arabských sousedních států až po změny rozložení sil v této oblasti, kdy Egyptu začala docházet trpělivost s vojenskou převahou Izraele založenou na masivních dodávkách zbraní ze Spojených států. Značný prostor je v této kapitole věnován také válce jomkipurské, v průběhu které vstoupil do dění na Blízkém východě práce americký poradce pro národní bezpečnost Henry Kissinger.

Druhá kapitola pojednává o situaci a rozložení sil ve Spojených státech, a zejména potom uvnitř Bílého domu. Snahou autorky je především zdůraznit odlišnost, jakým způsobem fungovala dvojice Kissinger – Nixon a jak probíhalo rozhodování a tvorba zahraniční politiky. Vzhledem k tomu, že dění uvnitř Spojených států v první polovině sedmdesátých let můžeme označit za velmi bouřlivé, snažím se popsat, jakým způsobem se to odrazilo do politiky zahraniční, a zejména potom zdůraznit pozitivní vliv vnitropolitických problémů na stoupající hvězdu Kissingera.

Stěžejní kapitolou práce je analytická část zaměřující se na samotné angažování Henryho Kissingera na Blízkém východě. Nejdříve je v obecné rovině popsán koncept kyvadlové diplomacie a jsou stanoveny obecné důvody, proč se právě na Blízkém východě tento model natolik osvědčil. Poté se práce zaměřuje na samotnou činnost Kissingera během jednání. Na základě bohaté literatury, která o tomto výjimečném diplomatovi vyšla, se autorka snaží dojít k závěru, co činilo Henryho Kissingera tolik úspěšným. Snaží se zejména ilustrovat, jakým způsobem během jednání postupoval, které argumenty a prohlášení používal k manipulaci se svými protivníky atd. Tento úkol je usnadněn tím, že blízkovýchodní jednání jsou velice dobře a pečlivě zdokumentována a informační báze je tak dostatečně široká.

Hlavním přínosem práce by potom měla být konfrontace primárních dokumentů, zveřejněných organizací *The National Security Archive*, s vydanou sekundární literaturou. Dá se tedy říci, že práce je historickou analýzou konkrétní události, tedy amerického zapojení na Blízkém východě během jomkipurské války s přihlédnutím ke zvláštní roli Henryho Kissingera, založenou na primárních a sekundárních zdrojích, která si klade za cíl nejen ozřejmit Kissingerovu roli v celém procesu, ale konfrontovat některá donedávna obecně přijímaná tvrzení s nově zjištěnými skutečnostmi.

Jak už vyplývá z výše popsané metodologie, stěžejní část práce vznikla na základě práce s primárními zdroji, konkrétně s dokumenty, které odtajnil a na svých internetových stránkách zveřejňuje *The National Security Archive*.

Kariéra Henryho Kissingera je velmi dobře zdokumentovaná. Byla o něm napsána řada odborných i populárně vědeckých publikací, Kissinger sám sepsal řadu prací, v nichž svou diplomatickou dráhu komentuje a hodnotí. Výjimečná je v tomto ohledu především kniha *Crisis* ve které Kissinger velmi podrobně popisuje dění právě

během Jomkipurské války. Kniha obsahuje mimo jiné přepisy rozhovorů mezi Spojenými státy a jednotlivými stranami konfliktu včetně tajných depeší.

Dokumenty, které k jomkipurské válce a k blízkovýchodní diplomacii Henryho Kissingera byly zveřejněny v roce 2003, tvoří asi nejdůležitější zdroj informací pro značnou část této diplomové práce. Tyto dokumenty jsou přístupné elektronicky na stránkách *The National Security Archive* (NSA). NSA působí pod záštitou George Washington University (GWU). Byl založen v roce 1985 akademiky a žurnalisty a sehrává několik důležitých funkcí. Kromě budování rozsáhlého archivu a knihovny je tato instituce i centrem investigativní žurnalistiky a výzkumným ústavem pro mezinárodní otázky. Svou činností se snaží přispívat k lepšímu pochopení důležitých kapitol amerických dějin a bojovat proti zbytečnému utajování a netransparentnosti ve vládních kruzích a vrcholné politice.

Jedním z nejzajímavějších zveřejněných dokumentů, který se k této problematice vztahuje, je dokument číslo 54 s označením *Memorandum of Conversation between Meir and Kissinger, 22 October 1973*. V tomto přepisu najdeme telefonní rozhovor mezi Henry Kissingerem a izraelskou premiérkou Goldou Meirovou, který se odehrával těsně po dohodnutém klidu zbraní během jomkipurské války, vyjednaném pod patronací OSN, Spojených států a Sovětského svazu. Význam tohoto svědectví můžeme spatřit v tom, že ukazuje pragmatický přístup Kissingera k této dohodě. Toho dne došlo k porušení příměří ze strany izraelských vojsk, kterým se během velmi krátké chvíle podařilo obsadit část egyptské armády, a značně tak mocensky i územně zlepšit svou pozici. Doposud se zdálo, že Izraelci tak učinili zcela na základě vlastních rozhodnutí. Zmíněný dokument nám však přináší důkaz o tom, že Henry Kissinger o tomto porušení nejen věděl, ale dal k němu přímo tichý souhlas. Velmi zajímavou skutečností je rovněž fakt, že v již zmíněné knize s názvem *Crisis*, která se skládá z přepisů tajných rozhovorů právě během jomkipurské války, tento rozhovor vůbec nezmiňuje.

Dalšími z dokumentů, které přinášejí nové a z hlediska zkoumané problematiky dosti zásadní informace, jsou dokumenty s pracovními názvy *Hotline Messages from Brezhnev to Nixon, 23 October 1973*, které obsahují záznamy tzv. „horké linky“, ve kterých Leonid Brežněv stanovuje Spojeným státům ultimátum ohledně nátlaku na Izrael, aby ukončil vojenské akce právě po podepsaném příměří z 22. října 1973.

Význam těchto dokumentů spočívá v tom, že použití horké linky během jomkipurské války americká administrativa v té době popírala.

Dokument s číslem 7 je dalším z řady klíčových zdrojů mé práce. Nese pracovní označení *Deputy Assistant to the President for National Security Brent Scowcroft to Kissinger, 5 October 1973, enclosing message from Israeli Prime Minister Golda Meir (passes through Israeli chargé Shalev)* zase zaznamenává naléhavou zprávu jednoho ze zástupců poradce pro národní bezpečnost Brenta Scowcrofta Henrymu Kissingerovi, ve které tlumočí otázky izraelské premiérky Goldy Meirové. Zpráva obsahuje řadu informací o tom, že izraelská vláda obdržela řadu znepokojujících varování ohledně možného útoku ze strany arabských sousedů. V odpovědi na tuto zprávu Henry Kissinger výslovně odrazuje od možného preemptivního útoku, protože by se tím Izrael dostal do pozice útočníka a jeho podpora ze strany Spojených států by se tak náhle stala velmi složitě obhajitelnou. Henry Kissinger se tedy vlastně podílel na formulování izraelského postupu a na dění na Blízkém východě ještě před tím, než jomkipurská válka vůbec vypukla a měl informace o tom, že její vypuknutí hrozí.

Posledním dokumentem, který stojí hned v úvodu za pozornost, je dokument s číslem 10 a označením *Message from Secretary Kissinger, New York, to White House Situation Room, for delivery to President Nixon at 9.00 a.m, 6 October 1973*. Význam této zprávy zdaleka není tolik klíčový, jako u výše zmíněných. Nepochybně je však klíčovým svědectvím o rozsahu autonomie, které se Henry Kissinger během jomkipurské války na poli zahraniční politiky mohl těšit.

Kromě těchto primárních pramenů budou v následujících řádcích zmíněny některé sekundární zdroje, které byly při zpracovávání využity a které autorka považuje za přínosné.

Pro kapitoly věnující se popisu situace na Blízkém východě představuje vhodný a dostupný zdroj zejména publikace *Izrael a Palestina: Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu* od autora Marka Čejky. Tato publikace je velmi přehledným shrnutím dění arabsko-izraelského konfliktu a jedná se o jednu z prvních původních českých monografií, která se zabývá touto problematikou.

Články z odborných časopisů jsou další skupinou klíčových zdrojů této práce. Jedním z nejzajímavějších je článek z časopisu *International Affairs* s názvem „The

Irony of Henry Kissinger“ od autora Alastraira Buchana. Možná právě proto, že byl napsán v roce 1974, tedy v době, kdy byl Henry Kissinger na vrcholu své moci, přináší nám velmi podrobnou analýzu Kissingerovy diplomacie. Autor se ve svém článku mimo jiné věnuje způsobu, jakým Henry Kissinger jednání vedl, a snaží se zdůraznit, v čem spočívaly jeho nejsilnější stránky. Byť Buchan nemohl pracovat s utajovanými materiály a skutečnostmi, Kissingerovu diplomacii obecně rozebírá relativně přesně a použití jeho článku v této práci navíc umožňuje porovnat obraz Kissingera v době jeho působení a s jeho obrazem dnes.

Článek s názvem „A Game-Theoretic Evaluation of the Cease-Fire Alert Decision of 1973“ autora Franka C. Zagareho z časopisu *Journal of Peace Research* zase přináší velmi detailní svědectví o vnitropolitickém vývoji ve Spojených státech během vyhlášení stavu obranné pohotovosti DEFCON III dne 25. října 1973, jehož důležitost bude podrobně zmiňována a analyzována v práci. Ani Zagare nemohl pracovat s dosud utajovanými materiály, avšak řada jeho závěrů zůstává i tak relevantní.

Poslední článek, který by měl být podrobněji zmíněn, nese název „Crisis Management: Kissinger's Middle East Negotiations (October 1973 –June 1974)“ a vyšel v časopise *International Studies Quarterly* v roce 1975. Jeho autor Amor Perlmutter v něm velmi detailně rozebírá jednání Henryho Kissingera během jomkipurské války a kromě jejich popisu nám poskytuje i analýzu Kissingerovy diplomacie – jakým způsobem konkrétně v tomto případě probíhala, na základě jakých postupů přivedl jednání k výslednému úspěchu a jaké požadavky si jednotlivé strany během jednání kladly. V tomto článku rovněž najdeme podrobný rozbor Kissingerovy osobnosti, z čehož autor vyvozuje důsledky pro celkovou tvorbu americké zahraniční politiky.

1 Situace na Blízkém východě od druhé poloviny sedmdesátých let

V této kapitole bude stručně popsána situace na Blízkém východě během druhé poloviny šedesátých a během sedmdesátých let s důrazem na roli Spojených států. Snažím se zodpovědět otázku, jakým způsobem se Henry Kissinger do blízkovýchodního dění zapojoval a proč zrovna v této době považovaly Spojené státy Blízký východ za jednu z priorit své zahraniční politiky.

Blízký východ je tradičně považován za jednu z nejcitlivějších a zároveň nejvýbušnějších oblastí světa. Dodnes platí, že jakýkoliv projev politické nestability okamžitě vyvolá politické a ekonomické důsledky takřka po celém světě. Spojené státy si této skutečnosti byly vědomy již po konci druhé světové války, kdy Velká Británie nebyla kvůli válečnému oslabení schopná spravovat své mandátního území Palestina. Po vzniku samostatného státu Izrael 19. května 1948 se jakési dozorčí role pokoušela ujmout Organizace spojených národů, ovšem její reálná moc nebyla dostatečná.

V 50. a 60. letech nebyla pozice Izraele z mezinárodního hlediska vůbec jednoduchá. Prakticky ihned po vyhlášení samostatnosti se koalice okolních arabských států rozhodla zaútočit a Izrael se svými sousedy sváděl bitvy prakticky neustále. Situace se během šedesátých let začala postupně zlepšovat ve prospěch židovského státu. Arabské státy měly mezi sebou řadu sporů, což jejich společnou protiizraelskou politiku oslabovalo. Nejagresivněji se proti Izraeli profiloval násirovský Egypt a jeho spojenec ve Sjednocené arabské republice, Sýrie¹. Jordánsko, které se angažovalo v prvních protižidovských koalicích, současně platilo za největšího egyptského konkurenta na Blízkém východě a zažívalo díky svému panovníkovi královi Husejnovi lehce příklon k prozápadní orientaci. Dalším státem, jehož protižidovská rétorika začínala slábnout, byl Libanon, kde se stále silnější skupinou obyvatel stávali prozápadně smýšlející křesťané.²

Během druhé poloviny šedesátých let začaly obavy arabských států opět narůstat a s tím se začala stupňovat i jejich vojenská aktivita u hranic s Izraelem. Na Golanských výšinách docházelo stále častěji k potyčkám izraelského letectva se syrskými MiGy

---

¹ Sjednocená arabská republika byl federativní stát zformovaný unii Egypta a Sýrie. Existoval mezi lety 1958 až 1961.

² Čejka, M.: *Izrael a Palestina. Minulost, současnosti a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Barrister and Principal, Brno 2007, s. 113.

a současně se Egyptu podařilo zatlačit na generálního tajemníka OSN U Thanta, aby byly staženy jednotky UNEF³ ze Sinajského poloostrova. Vzápětí začal Egypt koncentrací své armády na poloostrově zvyšovat. V této době také Násir obnovil blokádu Tiranské úžiny. Všechny tyto faktory přispěly ke zvyšující se nervozitě Izraele. Alarmující pro něj však byl fakt, že se i přes vzájemnou rivalitu k Egyptu připojil Irák i Jordánsko.

Další arabsko-izraelská válka již byla nevyhnutelná a otázkou zůstávalo pouze to, která strana zaútočí jako první. Izraelský ministr zahraničí přiletěl na konzultaci do Washingtonu, aby zjistil, jaký by byla v případě konfliktu reakce a podpora Spojených států. Tehdy také došlo k údajně prvnímu použití tzv. horké linky mezi Kremlem a Bílým domem.⁴

1.1 Šestidenní válka

Válku nakonec začal Izrael 5. června 1967 jako tzv. preemptivní úder. Z jeho strany to byla co možná nejjistější a nejbezpečnější cesta, jak válku začít, i když byla v přímém rozporu s mezinárodním právem. Izraeli se podařilo při leteckém útoku za jediný den zničit podstatnou část egyptského, syrského, jordánského i iráckého letectva. Po leteckém útoku následoval pozemní útok, v rámci kterého Izrael dobyl na úkor Jordánska celý Západní břeh Jordánu, a to včetně Východního Jeruzaléma s převážně arabskou populací. Na úkor Egypta se Izrael zmocnil celého sinajského poloostrova a pásma Gazy. V Sýrii se izraelská armáda dostala až k Damašku.⁵

Izraeli se podařilo z tohoto útoku vytěžit téměř maximum, protože dobyl území třikrát větší, než byla původní velikost Izraele. Tento úspěch vyvolal mezi židovskou populací vlnu euforie po celém světě. Zejména se radovali z dobytí Východního Jeruzaléma, kde se nachází Zeď nářků, Chrámová hora a další posvátná místa judaismu. Reakcí na tento úspěch byla další z židovských přistěhovaleckých vln, tzv. *alija*. Dobytá území se stala jedním z klíčových problémů vzájemných vztahů Izraele a jeho sousedů. Jednání během sedmdesátých let byla vedena z velké části o to, aby se Izrael stáhl do svého území právě před rokem 1967. Izrael si však z této války odnesl nálepku

³ United Nations Emergency Forces, jednotky OSN rozmístěné na Sinajském poloostrově od Suezské krize 1956.

⁴ Čejka, *Izrael a Palestina*, s. 114.

⁵ Gilbert, M.: *Izrael – Dějiny*, BB art, Praha 2002.

agresora, což mu částečně ztížilo postavení na mezinárodní scéně. Např. Francie odstoupila od jeho spojení.⁶

---

⁶Lorch, N.: „The Arab-Israeli Wars“. *Israel Ministry of Foreign Affairs*, dostupné na: <http://www.mfa.gov.il/MFA/History/Modern+History/Centenary+of+Zionism/The+Arab-Israeli+Wars.htm>; staženo dne 1.3.2012.

1.2 Důsledky šestidenní války

Kromě citelných územních ztrát, vysokého počtu obětí a oslabených armád se musely arabské státy vyrovnat s tíživým psychologickým dopadem, který šestidenní válka přinesla. Nejen, že v této válce prohrály, ale cítily se morálně oslabeny. Izrael si naopak válkou utvrdil svou pověst neporazitelnosti, protože od svého založení nebyl i přes nekonečné války nikdy poražen.⁷

Gamalu Abdalu Násirovi se podařilo velmi rychle obnovit egyptskou armádu a začít tzv. opotřebovovací válku s Izraelem. Vedle finanční podpory a vojenské techniky do Egypta rovněž přijely stovky sovětských poradců, kteří mu v tom měli pomoci. Nejednalo se o klasický válečný střet, ale o řadu menších bojů prostřednictvím dělostřeleckého ostřelování, výsadek speciálních komand, hloubkových leteckých úderů atd. Tím se Egypt snažil dobýt postupně zpátky Sinajský poloostrov.⁸ Izrael se v této době velmi obával přímého vstupu Sovětského svazu do konfliktu, čímž by se hlavní bojiště studené války přeneslo do neklidné oblasti Blízkého východu.

V této době se do konfliktu rozhodly vstoupit i Spojené státy. Tak trochu nešikovně se o to pokusil americký ministr zahraničí William Rogers a vyslanec OSN Gunnar Jarring.⁹ Rogersův plán požadoval od Egypta zastavení vojenských akcí a od Izraele stažení se ze Sinaje. Pro obě strany byla tato výzva zcela nepřijatelná. Kromě nevydařené diplomatické pomoci však Spojené státy poskytovaly Izraeli masivní dodávky zbraní a financí. Nixonova administrativa poskytla židovskému státu přes miliardu dolarů jako půjčku na nákup stíhaček F-4 Phantom a dalšího vojenského vybavení.¹⁰

Klíčovým faktorem, který přispěl k vyřešení zdánlivě bezvýchodné situace, se stala změna vládnoucích elit jak v Egyptě, jak v Izraeli právě během opotřebovovací války. V roce 1969 zemřel izraelský premiér Lévy Eškol a do čela vlády se postavila Golda Meirová. Ve volbách se jí podařilo získat největší množství hlasů v historii země a v izraelském parlamentě Knesetu její strana Ma'arach obsadila 56 ze 120 křesel. Už během její vlády se jí začalo přezdívát „železná lady“ izraelské politické scény.

⁷ Smith, Ch.: *Palestine and the Arab-Israeli Conflict: A History with Documents*, Bedford/St. Martin's, Boston 2001.

⁸ Čejka, Izrael a Palestina, s. 139.

⁹ Burr, W.: „The October War and U.S. Policy“. *The National Security Archive*, dostupné na: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB98/index.htm#4>; staženo dne 1.2.2012.

¹⁰ Ibidem.

Byla historicky jedinou ženou, která v moderních dějinách vládla nějaké zemi Blízkého východu.

Rok na to zemřel na infarkt egyptský prezident a prosovětský vůdce Gamal Abdal Násir. Post presidenta obsadil jeho blízký spolupracovník Anvar Sadat, který se s Násirem ideologicky velmi rozcházel, jeho politika *infítáh*, arabsky „otevření se“, přineslo do země řadu ekonomických a politických reforem.¹¹

V této době došlo v Egyptě ke klíčové změně, protože Anvaru Sadatovi spojení se SSSR nevyhovovalo. Na jednu stranu měl v zemi řadu sovětských poradců, kteří mu měli pomoci porazit Izrael, na stranu druhou však neustále volal po větších dodávkách moderních zbraní, což mu Sovětský svaz nebyl schopen poskytnout. Technologická převaha Izraele byla stále větší a se sovětským vybavením Egypt tlaku nemohl odolávat. Sadat se rozhodl zbavit se všech sovětských poradců a vydat se spíše prozápadní cestou.¹² Klíčovým se stalo jednání v Oslu, během kterého se Spojené státy a Sovětský svaz domluvily, že jakákoliv otevřená válka na Blízkém východě je nepřijatelná a přímé zapojení jedné či druhé strany by stav války mohlo spustit. Proto vydali oficiální prohlášení o tom, že dodávky zbraní do regionu Blízkého východu omezí. Sadat se v tuto chvíli rozhodl jednat a obrátil se o pomoc za Velkou Británií a Francií. Mezníkem pro sovětsko-egyptské vztahy byl rok 1972, kdy Sadat nechal vypovědět ze země na dvacet tisíc sovětských poradců. V říjnu 1972 oznámil, že Egypt je plně připraven vézt jakoukoliv válku s Izraelem ať už s pomocí Sovětského svazu, nebo bez ní.¹³

1.3 Jomkipurská válka

Napětí mezi Egyptem a Izraelem rostlo i na počátku sedmdesátých let. Arabské státy se cítily poníženy prohrou v šestidenní válce a veřejné mínění neustále volalo po odvetě a politické vedení sousedních zemí tomuto tlaku podléhalo. V den, kdy Izraelci slavili jeden z nejvýznamnějších židovských svátků Den usmíření neboli *Jom Kipur*, 6. října 1973, překročila spojená syrská a egyptská vojska izraelské linie a rozhodla se tak vrátit Izraeli překvapivý útok z roku 1967. K arabské koalici se již

¹¹Čejka, Izrael a Palestina, s. 140.

¹²Mendel, M.: *Židé a Arabové*, Rovina, Prachatice 1992.

¹³Rabinovich, A.: *The Yom Kippur War: The Epic Encounter that transformed the Middle East*. Schocken Books, New York 2004, s. 25.

nepřidal jordánský král Husajn, který naopak premiérku Meirovou před útokem varoval.¹⁴

První dny války byly pro Izrael velmi složité. Vzhledem k tomu, že v den útoku byl v Izraeli svátek, nefungovala klasická infrastruktura – veřejná doprava, televize ani rozhlas. To všechno přispělo k tomu, že arabská koalice měla v prvních okamžicích ohromnou výhodu, neboť Izrael nebyl připraven reagovat.

V tento okamžik se projevila jako klíčová pomoc ze strany Spojených států. Zahraniční politiku určoval prezident Richard Nixon a jeho ministr zahraničí Henry Kissinger. Přestože si Nixon nebyl zcela jistý, zda Kissinger vzhledem ke svému židovskému původu dokáže být v otázce Izraele objektivní a tudíž se obával jeho možné připravenosti pomoci Izraeli za každou cenu, byl to nakonec právě Nixon, kdo rozhodl o okamžité přímé pomoci Izraeli. Ačkoliv byl Kissinger zpočátku proti, rozhodly se Spojené státy zahájit největší letecký most v dějinách, jehož prostřednictvím dopravily do Izraele dodávky zejména vojenské techniky. Během několika dní se izraelským vojskům pod vedením generála Ariela Šarona podařilo přejít do protiútoků a prolomit arabský odpor na hranicích se Sýrií i Egyptem.

Dne 22. října 1973 vešlo v platnost příměří podepsané pod patronací OSN. Na tomto příměří se podílely také Spojené státy a Sovětský svaz. Toto příměří však bylo porušeno. Která strana se porušení dopustila, není příliš jasné, nicméně Izrael a arabská koalice se obviňují navzájem. Během znovu rozpoutaných bojů dosáhl Izrael značných územních zisků, když se IDF¹⁵ podařilo obklíčit egyptskou 3. armádu. Konečný klid zbraní nikoliv však mírová dohoda, která by *de iure* ukončila válečný stav mezi arabskými státy a Izraelem, byl pod patronací Spojených států podepsán 11. listopadu 1973.

1.4 Bezprostřední výsledky války

Můžeme říci, že pro obě strany válka přinesla pozitivní posun. Přestože byl Izrael zpočátku válkou značně překvapen a oslaben, vyšel z konfliktu nakonec silnější než předtím. Izraelské jednotky dokonce překročily Suezský kanál a dostaly se až 100 km od Káhiry. Kromě vojenského úspěchu si mohl Izrael připsat další psychologické

---

¹⁴ Sela, A.: *The Continuum Political Encyclopedia of the Middle East*, Continuum, New York 2002, s. 356.

¹⁵ Israeli Defense Forces

vítězství nad arabskou koalicí a to i přes to, že se ze strany Egypta a Sýrie jednalo o plánovaný překvapivý útok.

Na stranu druhou i přes porážku arabských států pověst Izraele značně utrpěla, protože jeho vojenská převaha nad arabskými sousedy již nebyla tolik přesvědčivá jako dříve. Jak se pokouším ukázat později, nově vzniklá situace se nakonec ukázala jako příznivá pro Spojené státy, které tak měly lepší výchozí situaci pro následná mírová jednání.

Uvnitř Izraele se podstatně změnilo veřejné mínění. I přes konečnou výhru v jomkipurské válce padlo na 2 200 Izraelců, což v takto malé zemi procentuálně odpovídá tomu, kdyby ve Spojených státech padlo 200 000 lidí. Toto číslo je čtyřikrát vyšší, než počet izraelských obětí šestidenní války. Izrael přestal být neporazitelným státem a jeho morálka byla značně nalomená.¹⁶

1.5 Dlouhodobější důsledky války

Jomkipurská válka se ukázala být zásadním zlomem v několika ohledech. Kromě nestability, která vznikla přímo na Blízkém východě, zasáhla celý svět v podobě následné ropné krize. Saudský král Faisal byl jedním z klíčových nevojenských spojenců Anvara Sadata. Už během bojů začala Saudská Arábie, klíčový producent ropy, vyvíjet nátlak na Spojené státy, aby co nejrychleji přiměly Izrael ukončit bojové operace a zahájit mírové rozhovory za asistence OSN. Složitá situace v Izraeli neumožnila americké vládě jednoduché rozhodnutí pro zájmy Izraele nebo naopak pro stabilní ceny ropy na světovém trhu, a proto Washington vyčkával, jak se situace vyvine. Členové organizace OPEC v koalici s Egyptem, Tuniskem a Sýrií zahájili embargo na vývoz ropy jako reakci, když Spojené státy oznámily pomoc a zásobování Izraele. Embargo trvalo až do března 1974.¹⁷

Skutečnost, že Spojené státy se rozhodly podporovat Izrael, což vedlo k drastickému zvýšení cen ropy na světových trzích, se vyostřila v silný konflikt uvnitř Severoatlantické aliance. V souvislosti s tím se řada evropských členů koalice rozhodla ukončit svou podporu politiky Spojených států na Blízkém východě.

¹⁶Burr, W.: „The October War and U.S. Policy“.

¹⁷ Čějka, Izrael a Palestina, s. 147.

Ropní producenti, kteří zahájili embargo, velmi zkomplikovali celou situaci a pozici všech aktérů pro vyjednávání. Požadovali totiž, aby bylo podepsáno definitivní příměří jako záruka stability, a poté byli ochotni od embarga upustit. Dosáhnout definitivního příměří se však jevilo jako nereálné, protože ani jedna strana nebyla ochotna ustoupit od svých požadavků. Z toho důvodu platilo embargo až do března roku 1974 i přes to, že boje byly ukončeny už koncem října 1973. Producentům nakonec stačil závazek, že mírová jednání budou zahájena a že Izrael provedl alespoň částečné stažení z Golanských výšin v průběhu května 1974. Současně s tím zde byly rozmístěny jednotky OSN UNDOF (United Nations Disengagement Observer Force).¹⁸

1.6 Změny na Blízkém východě v polovině sedmdesátých let

I přes to, že pro Izrael byla válka vítězná, odrazila se v mnoha ohledech ve vnitropolitickém dění země. Lidé si začali mnohem intenzivněji uvědomovat vlastní zranitelnost. Tato skutečnost se promítla i do politického dění. V prosinci roku 1973 se konaly parlamentní volby, ve kterých opět jednoznačně vyhrála levicová Strana práce. Premiérka Golda Meirová přesto rezignovala a do čela izraelské vlády se postavil bývalý armádní generál a náčelník štábu za šestidenní války Jicchak Rabin.

Během jeho vlády, která trvala mezi lety 1974 a 1977, došlo k formaci politického či osadnického hnutí Guš Emunin, neboli Blok věrných. Toto radikálně pravicové hnutí si kladlo za jeden ze svých cílů osídlení nových území, na které měl podle něj Izrael po vítězné válce nárok.¹⁹ Přestože prvotní idea této organizace byla více méně mírová a šlo jim o přátelské soužití s arabskou populací, v průběhu let se začali podstatně radikalizovat zejména po konferenci v Camp Davidu, která dramaticky nenaplnila jejich očekávání, a pak výrazněji během první intifády.²⁰ Přestože izraelská vláda podporovala ze strategických důvodů osídlování např. údolí Jordánu a pahorkatiny kolem Hebronu, tito osadníci se snažili bojovat o centrální pohoří Západního břehu Jordánu, tedy území, kde žila drtivá většina Palestinců. Během vlády Jicchaka Rabina docházelo mimo jiné k povstáním ze strany izraelských Arabů, kteří

¹⁸ „Security Council Resolutions”, Resolution 350, *United Nations*, dostupné na: [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/350\(1974\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/350(1974)); staženo dne 1.5.2012.

¹⁹ Newman, D.: *Jewish Settlement in the West Bank: The Role of Gush Emunim*, Centre for Middle Eastern and Islamic Studies, Durham 1982, s. 41.

²⁰ Halevi, J.K.: *Democracy or Theocracy?* The Jerusalem Report, 19.3.1998.

protestovali proti úmyslu izraelské vlády de facto vyvlastnit půdu Galileje Palestincům.²¹

I přes vítězství levice válka nahrála novému politickému uskupení Likud. Tato pravicová formace začala vznikat už koncem šedesátých let a během války její moc jen posílila. Její členové se začali postupně dostávat na významná místa uvnitř izraelské politické scény. Nejvlivnějšími představiteli Likudu byli v této době velmi úspěšní, i když kontroverzní generál Ariel Šaron a veterán izraelské politiky Menachem Begin. V roce 1977 Likud vyhrál volby a poprvé v historii země se tak pravicová strana dostala k moci.²² Přestože rétorika Likudu byla vždy vyhraněnější než u levicových vlád a v čele strany stáli často vojenští představitelé, historie ukázala, že to jsou paradoxně právě pravicové vlády, s nimiž bylo možné domluvit nějaký kompromis. Toto tvrzení potvrzuje např. skutečnost, že mírovou dohodu v Camp Davidu nakonec podepsal Menachem Begin, který reprezentoval pravicovou stranu Likud.

1.7 Hlavní příčiny konfliktů mezi Izraelem a arabskými sousedy

V této podkapitole se pokouším vysvětlit, jaké byly hlavní příčiny sporu mezi Izraelem a jeho arabskými sousedy, protože v tomto konfliktu se nejednalo a dodnes nejedná „pouze“ o etnickou rozdílnost a historické nebo mocenské nároky na vyčleněné území, ale často o řadu mnohem menších dílčích požadavků.

Jedním z klíčových problémů, který si zaslouží bližší vysvětlení, je otázka Palestiny. V průběhu sedmdesátých let, kdy jednání mezi arabskými zeměmi a Izraelem byla zejména díky Spojeným státům velmi intenzivní, týkala se většina sporných otázek právě Palestiny. První pokusy o mírová jednání mezi Izraelem a arabskými státy, jejichž zájmy se střetávaly zejména v otázce palestinského obyvatelstva a vůbec statutu Palestiny jako takové, se začaly objevovat už po roce 1967. Hlavním představitelem a obráncem zájmů palestinského obyvatelstva se stala v roce 1964 vzniklá Organizace pro osvobození Palestiny, do jejíhož čela se postupně dostal Jásir Arafat. Koncem šedesátých a počátkem sedmdesátých let se organizace postupně stávala pragmatictější a začala upouštět od svých teroristických aktivit ve prospěch jednání. Koncem sedmdesátých let už byli někteří její členové ochotni scházet se osobně s Izraelci, i když

---

²¹ Benvenisti, M.: *Lexicon of Judea and Samaria: Settlements Administration and Society*, Cana, Jeruzalém 1987, s. 155.

²² *Ibidem*.

z počátku často jen s nesionisty, představiteli levicového sionismu nebo vyloženě jen s izraelskými komunisty. K těmto jednáním pak docházelo zejména na území států tehdejšího východního bloku včetně komunistického Československa. Nutné je však zmínit, že příklon arabských států a Organizace pro osvobození Palestiny ke komunistickým režimům bylo v převážné části pouze otázkou pragmatismu, nikoliv ideologického přesvědčení jejich představitelů.²³

Zejména Jásir Arafat se během sedmdesátých let snažil upozorňovat na palestinský problém a dostat ho do povědomí veřejnosti. Dne 13. prosince 1974 Arafat dokonce vystoupil na zasedání Valného shromáždění OSN.²⁴

Dalším velice specifickým a pro tuto oblast charakteristickým problémem jsou židovské osady na palestinském území. Budování a samotná existence těchto židovských osad na palestinském území jsou jednou z hlavních příčin složitosti izraelsko-palestinského konfliktu.²⁵ Přestože osadnický boom vypukl zejména po zmiňovaném vítězství Likudu v parlamentních volbách, s budováním osad začaly už mnohem dříve levicové vlády a různé levicové a náboženské formace (např. levicové Spojené kibucké hnutí, které se angažovalo ve výstavbách kibuců právě v těchto lokalitách palestinského území).²⁶ Výstavba osad značně omezila osobní svobody místního arabského obyvatelstva, např. permanentní vojenskou přítomností, budováním komunikací výhradně pro židovské obyvatelstvo atd. Izrael existenci svých osad ospravedlňuje tím, že se jedná o „přirozené právo Židů, a navíc jsou diktovány bezpečnostní situací“. Z pohledu mezinárodního práva zde však dochází k porušování dvou principů, a to „zákazu transferu civilního obyvatelstva z teritoria okupujícího státu na okupovaná území“ a zákazu „trvalých změn, které nejsou ve prospěch místního obyvatelstva“.²⁷

---

²³Čejka, *Izrael a Palestina*, s. 144.

²⁴Lorch: „The Arab-Israeli Wars“.

²⁵“Land Expropriation and Settlement”, *B'Tselem – The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories*, dostupné na <http://www.btselem.org/settlements>, staženo dne 18.3.2012.

²⁶Čejka, *Izrael a Palestina*, s. 124.

²⁷*Ibidem*, s. 129.

2 Situace uvnitř Spojených států amerických

V této kapitole se pokouším nastínit, jak vypadala na začátku sedmdesátých let vnitropolitická situace ve Spojených státech, kdo a jakým způsobem řídil americkou diplomacii a jak fungoval proces rozhodování a tvorby zahraniční politiky. Zaměřím se také na aféru Watergate a její dopady na Nixonovu administrativu právě s ohledem na její zahraniční politiku.

Richard Milhous Nixon byl bezesporu jedním z nejkontroverznějších prezidentů historie Spojených států. Jako jediný prezident skončil své funkční období rezignací, ale na stranu druhou za sebou zanechal řadu zejména zahraničněpolitických úspěchů, i když ne všechny se ukázaly být dlouhodobé. Vedle samotného politického je část této kapitoly věnována i samotné dvojici Henry Kissinger a Richard Nixon, protože jejich vztah a způsob organizace práce lze považovat za velmi unikátní model spolupráce, který patrně nemá v americké historii obdoby.

Aféra Watergate na jednu stranu republikánskou stranou drasticky otřásla, na stranu druhou však umožnila hvězdě Henryho Kissingera vystoupat mnohem výše, než by tomu možná bylo, pokud by Richardu Nixonovi během jeho druhého funkčního období nechyběl čas a energie pro aktivní participaci na tvorbě diplomacie.

Během prvního volebního období se zdálo, že hvězda Richarda Nixona neustále stoupá. Jeden zahraničněpolitický úspěch střídal další, avšak vnitropolitické dění ve Spojených státech se tak příznivě nevyvíjelo. V době, kdy Nixon nastupoval do úřadu, veřejné mínění velmi ostře vystupovalo proti válce ve Vietnamu a rovněž je znepokojovala vysoká míra inflace a rostoucí dluh státu. Koncept Lyndona Johnsona *Great Society* nebylo možné společně s válečnými výdaji unést. Nixonovi bylo jasné, že ukončení války ve Vietnamu je ekonomickou nutností, ovšem těžko dosažitelnou během krátkého období. Snažil se zaměřit na zahraniční politiku a doufal, že během voleb v roce 1972 budou voliči hledět především na zahraniční úspěchy, jakým byla návštěva Pekingů či jednání se SSSR o omezení zbrojení, než na finanční a hospodářské problémy USA.²⁸

---

²⁸ „American President: A Reference Resource“. The Miller Center, University of Virginia, dostupné na <http://millercenter.org/president/nixon/essays/biography/4>, staženo dne 14.3.2012.

Volby v listopadu 1972 Nixon skutečně drtivě vyhrál²⁹, americká veřejnost ocenila jeho úspěchy v zahraničí i boj s inflací a k jeho vítězství do jisté míry přispěla i slabá konkurence v podobě demokratického kandidáta George McGoverna. Již v této chvíli se však začaly odvíjet události, které předznamenaly pád Richarda Nixona.

2.1 Aféra Watergate

Aféra Watergate se stala jedním z hlavních faktorů, které ovlivňovaly druhé Nixonovo funkční období, byť se z počátku jevila být nepodstatnou. Dne 17. června 1972 bylo přistiženo pět mužů, kteří vnikli do sídla demokratické strany v komplexu Watergate ve Washingtonu DC. Důkaz o jejich napojení na republikánskou stranu odstartoval vlnu obvinění, která byla proti lidem, kteří obklopovali prezidenta Nixona, postupně vznášena. Od odposlouchávání přes zastrašování aktivistů a politiků se tak rozplétala ohromná síť podezření, z nichž většina končila u prezidenta Nixona. V červenci roku 1973 jeden z pracovníků Bílého domu u soudu vypovídal o existenci tajného nahrávacího zařízení, které zaznamenávalo dění v Oválné pracovně. Zvláštní vyšetřovatel pro aféru Watergate Archibald Cox nařídil tyto nahrávky předložit soudu, avšak Richard Nixon jejich vydání odmítl. V říjnu 1973 se odehrál tzv. *Saturday Night Massacre*, při němž byl zvláštní vyšetřovatel Cox odvolán ze svého úřadu prezidentem Nixonem, což vyvolalo ohromnou vlnu nesouhlasu po celých Spojených státech.³⁰

Nahrávky Bílý dům nakonec v listopadu soudu vydal, osmnáct a půl minuty v ní ovšem chybělo³¹. Tato skutečnost vrhla na Nixona další stín pochybností a jeho podpora se u veřejnosti i uvnitř jeho vlastní strany se dramaticky propadala. Nixon přesto trval na svém setrvání na postu prezidenta Spojených států, protože se podle svých slov nedopustil žádného porušení zákona a o vloupání nevěděl.

V říjnu 1973 byl přinucen k rezignaci Nixonův viceprezident Spiro Agnew, který byl nezávisle na aféře Watergate obviněn z podplácení a daňových úniků. Na jeho pozici byl dosazen předseda menšiny ve Sněmovně reprezentantů Gerald Ford.

---

²⁹ „1972 Presidential General Election Results“, dostupné na <http://uselectionatlas.org/RESULTS/national.php?year=1972>, staženo dne 1.5.2012.

³⁰ Haney, P.: „The Nixon Administration and Middle East Crises: Theory and Evidence of Presidential Management of Foreign Policy Decision Making“. *Political Research Quarterly*, roč. 47, č. 4, 1994, s. 947.

Během roku 1974 pokračoval boj mezi Nixonem a soudní mocí o vydání nahrávek. Jeho podpora neustále klesala nejen mezi veřejností, ale rovněž na politické scéně a bylo jisté, že pokud bude Kongres hlasovat o impeachmentu, nemá Nixon šanci obstát. Z toho důvodu se rozhodl sám rezignovat 9. srpna 1974. Do funkce prezidenta nastoupil viceprezident Gerald Ford, pod nímž Henry Kissinger plnil úřad ministra zahraničí až do roku 1977.³²

2.2 Koncept spolupráce Henryho Kissingera a Richarda Nixona

Způsob organizace Bílého domu a jeho administrativy záleží do značné míry na každém prezidentovi. Dwight Eisenhower spoléhal na precizní vojenskou hierarchii, kde každý z poradců měl svou pozici s přesně vymezenými pravomocemi. Naproti tomu např. John F. Kennedy spoléhal na více méně neformální setkání se svými lidmi, při kterých kladl důraz na vlastní instinkt a širokou diskuzi. Richard Nixon byl v tomto ohledu tak trochu výjimkou. Když v roce 1969 nastoupil do funkce prezidenta, jmenoval jako svého poradce Henryho Kissingera, Němce židovského původu, který se svou rodinou přišel do Spojených států, aby se vyhnuli nacistické represi. Tento akademik s ohromným osobním charismatem neměl politické zkušenosti, což mu paradoxně velmi pomohlo po vypuknutí aféry Watergate.

Nixon a Kissinger si byli v mnoha ohledech velmi podobní. Oba stoprocentně důvěřovali vlastnímu úsudku, centralizovali moc ve svých rukou a nespolečali na další členy administrativy. Jeden ke druhému projevovali nebývalý profesní respekt. Nixon do tohoto svazku přinášel autoritu a letité politické zkušenosti a vazby, naproti tomu Kissinger naopak doslova překypoval energií a ohromným intelektuálním potenciálem. Osobně však přáteli rozhodně nebyli, což možná jejich moc a práci jen posílilo. Společně tak činili veškerá důležitá rozhodnutí a je pravdou, že zbytek poradců a administrativy zůstával stranou skutečného dění.³³

Jejich snahou bylo koncentrovat co možná největší míru moci v Bílém domě, posílit pravomoci Národního bezpečnostního úřadu, v jehož čele tehdy Kissinger stál, a co nejvíce omezit další prvky, které se snažily na tvorbě zahraniční politiky podílet,

³² "Kennedy Still Highest-Rated Modern President, Nixon Lowest". *Gallup Polls*, dostupné na <http://www.gallup.com/poll/145064/kennedy-highest-rated-modern-president-nixon-lowest.aspx>, staženo dne 1.3.2012.

³³ Buchan, A.: „The Irony of Henry Kissinger“. *International Affairs*, roč. 50, č. 3, červenec 1974, s. 367.

zejména Ministerstvo zahraničí, Pentagon a CIA. S odstupem času však tyto kroky můžeme vzhledem k výsledkům, jež přinesly, považovat za přínosné pro Spojené státy. Blíže se této problematice věnuji v poslední kapitole.

Kromě víry ve vlastní úsudek a neochoty předávat pravomoci někomu jinému měli oba společnou i jakousi paranoiou. Vzájemné odposlouchávání a extrémní podezíravost nebyly v tuto dobu v Bílém domě nijak výjimečné.³⁴

Přestože se dvojice Nixon-Kissinger prokázala na mezinárodním poli jako velmi schopná, právě tato neochota dělit se o moc a rozhodování a až paranoidní chování byly jednou z jejich největších slabín. Zejména Henry Kissinger trávil hodně času na cestách, a jak o něm bylo později napsáno, za každý týden, který strávil v zahraničí, musel strávit dva týdny ve Washingtonu, aby vyřešil veškeré administrativní záležitosti, jejichž řešení nikomu nesvěřil.³⁵

Henry Kissinger byl původem akademik, napsal řadu přínosných knih, ve kterých se kromě historie věnoval politice a diplomacii. Ironii osudu můžeme vidět v některých jeho knihách, ve kterých kritizuje osobní diplomacii a jednání během summitů. Jak se později ukázalo během jeho politické kariéry, právě na tomto poli projevil Kissinger naprosto nevídané schopnosti. Na stranu druhou i kvůli tomu do velké míry nedůvěřoval diplomatům, což vedlo k tomu, že veškerých důležitých jednání se musel účastnit osobně. Kromě toho také věnoval minimální pozornost obvyklým institucionálním postupům, které považoval za byrokratický přežitek³⁶.

Přestože Henry Kissinger byl velmi silnou osobností, pravděpodobně by ve svých rukou nemohl soustředit tak velkou moc v oblasti zahraniční politiky, jakou později získal díky politickým potížím prezidenta Nixona. Prakticky velmi rychle po vypuknutí aféry Watergate musel Nixon upřít většinu své pozornosti právě na zažehnavání nejrůznějších skandálů a na záchranu vlastní pozice. Během roku 1973 aféra kulminovala. Právě v této době vypukla na Blízkém východě jomkipurská válka a Henry Kissinger mistrovsky využil situace. Na Blízký východ vstoupil s ohromnou odhodlaností a s vědomím velmi silné podpory uvnitř Spojených států, které se mu

---

³⁴Buchan, „The Irony of Henry Kissinger“, s. 379

³⁵Ibidem.

³⁶Brenner, M.: „The Problem of Innovation and the Nixon-Kissinger Foreign Policy“. *International Studies Quarterly*, roč. 17, č. 3, 1973, s. 272.

dostávalo jako jednomu z mála členů administrativy, který nebyl do aféry Watergate přímo zapleten.

Přestože byl Henry Kissinger smýšlením republikán, nebyl klasickým politikem zapojeným do washingtonských sítí. Díky tomu můžeme říci, že z aféry Watergate vyšel jako jednoznačný vítěz. Jeho kolegové včetně viceprezidenta a nakonec i Nixona opouštěli jeden po druhém své funkce a někteří byli dokonce trestně stíháni, zatímco Kissinger stál opodál, mimo veškerá obvinění. Jeho postavení tak po aféře jen posílilo. V době, kdy Bílý dům bojoval o svou vlastní pověst a existenci, kdy většina jeho vysoce postavených kolegů čelila nejrůznějším obviněním, mohl Kissinger v relativním klidu *de facto* bez větších omezení rozvíjet svou diplomatickou činnost.

Jak se ukázalo v roce 1974, pro podobu americké zahraniční politiky nehrálo významnou roli, zda na postu prezidenta stál Nixon nebo později Gerald Ford. Její směřování již v této době jednoznačně určoval Henry Kissinger.

2.3 Vietnam

Richard Nixon nastupoval do svého úřadu provázen řadou velkých očekávání. Jedním z klíčových předvolebních slibů byl závazek ukončit co nejrychleji válku ve Vietnamu, kde umíraly stovky amerických vojáků týdně a americká veřejnost již neměla trpělivost tento stav dále snášet. Během svého prvního volebního období tak Nixon zahájil tzv. vietnamizaci války, která spočívala v přenesení tíhy bojů z amerických na vietnamské jednotky. Něco podobného dnes můžeme vidět v Afghánistánu či Iráku, kdy se americká administrativa snaží výcvikem a dodávkami technologií a výzbroje vybudovat soběstačné policejní a vojenské jednotky, které by byly schopny zabezpečit mír i bez přítomnosti cizích armád.

Opouštění Vietnamu však předcházelo masivní bombardování Kambodži s názvem Operace Menu. Nixon se tak snažil oslabit vliv Viet Congu útokem na jeho základny v sousední zemi, po němž následovalo rovněž i bombardování Laosu s cílem přerušit tzv. Ho Či Minovy stezky, prostřednictvím které fungovalo zásobování Severního Vietnamu. Přestože Nixon v roce 1969 oznámil stahování amerických vojsk,

vlna útoků, která jim logicky musela předcházet, vyvolala u americké veřejnosti nedůvěru v jeho politiku.³⁷

V roce 1973 Nixon definitivně ukončil povinné odvody, a služba v armádě se tak stala zcela dobrovolnou. V tom samém roce došlo k ukončení mírových rozhovorů v Paříži, kde bylo konečně podepsáno příměří a následovalo stažení zbylých amerických jednotek. Tyto dohody však nenařizovaly stažení severovietnamských sil a sympatizantů, což vyústilo v konečné obsazení Jižního Vietnamu Severním Vietnamem v roce 1975. Zároveň s pádem Jižního Vietnamu došlo i k vítězství levicových sil v Kambodži a Laosu.

2.4 Čína

Zda můžeme považovat ukončení války ve Vietnamu za úspěch, či nikoliv zůstává otázkou. Mezi nezpochybnitelná pozitiva zahraniční politiky Richarda Nixona však patří navázání diplomatických vztahů s Čínskou lidovou republikou.

Henry Kissinger během prezidentské kampaně v roce 1968 psal politické projevy pro dalšího republikánského kandidáta Nelsona Rockefellera. Tehdy ho přiměl v jednom projevu oznámit, že jednou z priorit bude pro Spojené státy nastartování dialogu s Čínou.³⁸ I Nixon však o tomto kroku uvažoval. Již rok před svým zvolením napsal pro časopis *Foreign Affairs*, že na takto malé planetě není prostor pro miliardu lidí, aby žila v izolaci, což bývá obecně považováno za první veřejnou deklaraci jeho odhodlání s ČLR jednat.³⁹

Richard Nixon již od začátku svého prezidentství naznačoval, že si Spojené státy přejí započít těsnější vztahy s Čínou. Průlomem se stalo pozvání vůdce čínské komunistické strany Mao Ce Tunga americké výpravy stolního tenisu k zápasu s čínským výběrem. Následovala tajná jednání Henryho Kissingera v Číně. V únoru 1972 přistálo v Pekingu letadlo s prezidentem Nixonem a jeho ženou Pat a Nixon si na letišti potřásl rukou s čínským premiérem. Pro tento okamžik si vybral kolem stovky amerických reportérů, kteří ho na jeho cestě doprovázeli, a přenášeli tak záběry do televizí po celém světě. Během těchto jednání Nixon mimo jiné deklaroval americkou

³⁷ Brenner: „The Problem of Innovation and the Nixon-Kissinger Foreign Policy”. S.288.

³⁸ Buchan, „The Irony of Henry Kissinger“, s. 370.

³⁹ „American President: A Reference Resource”. Miller Center. The University of Carolina, dostupné na <http://millercenter.org/president/nixon/essays/biography/5>; staženo dne 1.4.2012.

podporu konceptu jedné Číny, což mohlo být interpretováno jako oslabení závazku USA chránit bezpečnost Tchaj-wanu.⁴⁰ Tato skutečnost byla řadou tehdejších autorů kritizována. Tchaj-wan jako jeden ze členů OSN pochopitelně trval na svých požadavcích, statutu samostatného státu a představitele ochránce kontinuity tradice historické Číny.⁴¹

Navázání vztahů s komunistickou Čínou přineslo výraznou změnu ve studenovělečném uspořádání světa. Sovětský svaz se začal obávat, že by Spojené státy mohly s Čínou navázat užší spolupráci, a přistoupil tak velmi ochotně na politiku *détente*. Zároveň však Moskva začala pracovat na urovnání svých vztahů s Pekingem.

2.5 Sovětský svaz

Toho Richard Nixon okamžitě využil. Krátce poté, co oznámil americké veřejnosti svůj záměr navštívit komunistickou Čínu, zahájil jednání se Sovětským svazem. V květnu roku 1972 přiletěl Richard Nixon a jeho žena na oficiální návštěvu do Moskvy, kde Nixon uskutečnil řadu intenzivních jednání. Výsledkem potom bylo podepsání dohody SALT I.⁴², první dohody o omezení zbrojení mezi dvěma supervelmocemi, a dohody ABM o omezení a vývoje a rozmístění protiraketové obrany.⁴³

2.6 Nixonova doktrína

Vedle mírových rozhovorů s Čínou, jednání v Latinské Americe a rozhovorů se Sovětským svazem se během roku 1973 upřela pozornost americké zahraniční politiky do oblasti Blízkého východu, který se velmi rychle změnil v jednu z jejích priorit. Už v lednu roku 1969 vyhlásil Nixon doktrínu, někdy nazývanou také *Guam Doctrine*, která formulovala následující zásady: za prvé, Spojené státy uchovají všechny smluvní dohody se svými spojenci. Za druhé, Spojené státy poskytnou ochranu a pomoc, pokud bude ohrožen jejich spojenc, jehož bezpečnost USA považují za klíčovou pro vlastní bezpečnost. A za třetí, pokud někdo ze spojenců USA bude

---

40, „Joint Communiqué of the United States of America and the People’s Republic of China – Shanghai Communiqué, February 28, 1972“, dostupné na

http://afe.easia.columbia.edu/ps/china/shanghai_communique.pdf, staženo dne 30.4.2012.

41Buchan, „The Irony of Henry Kissinger“, s. 374.

42, „Strategic Arms Limitation Talks (SALT I.)“, US Department of State, dostupné na <http://www.state.gov/www/global/arms/treaties/salt1.html>, staženo dne 1.4.2012.

43, „Treaty between The United States of America and The Union of Soviet Socialist Republics on the Limitation of Anti-Balistic Missile Systems“.US Department of State, dostupné na: <http://www.state.gov/www/global/arms/treaties/abm/abm2.html>; staženo dne 1.4.2012.

vystaven agresi, Spojené státy mu poskytnou finanční i vojenskou pomoc.⁴⁴ Na základě této doktríny zasahovaly Spojené státy nejen v Izraeli, ale poté i během války v Zálivu.

---

⁴⁴ Kerr, M.: „Nixon's Second Term: Policy Prospects in the Middle East”. *Journal od Palestine Studies*, roč. 2, č. 3, 1973, s. 25.

3 Kyvadlová diplomacie Henryho Kissingera

3.1 Koncept kyvadlové diplomacie

Výraz kyvadlová diplomacie se většinou používá pro situace, kdy do konfliktu mezi dvěma stranami vstupuje strana třetí a plní funkci jakéhosi prostředníka. Velmi často se tento koncept využívá v případě, když např. dva státy mezi sebou chtějí uzavřít dohodu nebo dojít k určitému kompromisu, ale formálně se neuznávají nebo zkrátka nejsou schopny nalézt optimální řešení. Toto byl i případ arabsko-izraelského problému.

Po Henry Kissingerovi tento model využila řada diplomatů zejména během devadesátých let. Jedním z nich byl např. americký ministr zahraničí James Baker rovněž na Blízkém východě. Po válce v Zálivu v roce 1991 viděly Spojené státy šanci ujmout se v tomto regionu vedení, když se Sovětský svaz rozpadl. V květnu 1991 začal Baker sérii osmi mírových misí, jejichž výsledkem byla Madridská konference (30. října – 1. listopadu 1991). Zde byl dohodnut jakýsi rámec, v němž měla probíhat následná mírová jednání. První blok rozhovorů byl složen z bilaterálních jednání Izraele se svými sousedními státy, tedy se Sýrií, Libanem, Jordánskem a Palestinskou autonomií. Tato jednání byla zahájena již dva dny po skončení Madridské konference a přinesla výsledky. V roce 1994 byla podepsána mírová dohoda s Jordánskem. Rozhovory s Palestinskou autonomií vedly k Dohodám z Osla (*Declaration of Principles on Interim Self-Government Agreement*)⁴⁵. Druhým blokem potom byla multilaterální jednání mezi Izraelem a arabskými státy, jejichž ambiciózním cílem bylo vyřešit konflikt na Blízkém východě celkově. Tato jednání začala v červnu roku 1992.⁴⁶

Dalším příkladem kyvadlové diplomacie bylo úsilí ministra zahraničí v době prvního období prezidentství Bila Clintona Christophera Warrena. Snažil se navázat na úspěchy Jamese Bakera a dosáhnout mírové dohody mezi Sýrií a Izraelem. Ačkoliv navštívil Sýrii celkem šestadvacetkrát, syrský prezident Hafez Assad naprosto nebyl ochoten ke kompromisům.⁴⁷ Kromě toho Christopher Warren přicestoval přibližně

⁴⁵ „Declaration of Principles On Interim Self-Government Arrangements, September 13, 1993“, The Jewish Virtual Library, dostupné na <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Peace/dop.html>, staženo dne 1.4.2012.

⁴⁶ „Middle East Peace Chronology,“ U.S. Department of State, July 21, 2006, dostupné na: http://usinfo.state.gov/mena/middle_east_north_africa/me_vision/me_vision_timeline.html#1989%20-%201991, staženo 1. května 2011.

⁴⁷ Grier, P.: „Summits and Valleys,“ April 23, 2002, *Christian Science Monitor*, April 23, 2002, dostupné na: <http://www.csmonitor.com/2002/0423/p01s01-uspo.html>; staženo 1. května 2011.

dvacetkrát do Izraele, což bylo více, než jakýkoliv jiný americký státník.⁴⁸ Ani přes toto enormní úsilí se Warrenovi nepodařilo dosáhnout uzavření mírové smlouvy. Dílčím úspěchem jeho diplomacie však bylo podepsání klidu zbraní. Dne 9. května 1996 libanonské hnutí Hizbaláh zaútočilo na severní hranici Izraele čtrnácti raketami typu Kaťuša. Protože konflikt eskaloval a hrozilo bezprostřední nebezpečí války, jezdil Warren Christopher mezi Izraelem a Sýrií tak dlouho, dokud se mu nepodařilo domluvit zastavení palby a prozatímní příměří.⁴⁹

Posledním příkladem této diplomacie je konference v Camp Davidu, která se konala ve dnech 5. – 17. září 1978 v letním sídle amerických prezidentů. Prezident Jimmy Carter navázal na předchozí iniciativu Henryho Kissingera a *de facto* dokončil mírová jednání podpisem mírových smluv mezi Egyptem a Izraelem. Konference byla zpočátku koncipovaná tak, že budou probíhat společná jednání egyptské, izraelské a americké delegace. Tento plán se realizoval, ovšem brzy Carter narazil na několik problémů. Vzhledem k tomu, že pro oba blízkovýchodní aktéry byla většina témat velmi důležitá a krajně emotivní, začalo velmi brzy docházet k vyhoceným situacím. Egyptská a izraelská delegace přešly k vzájemnému osočování a místo konstruktivního hledání kompromisu tak začali všichni zúčastnění zabředávat do vleklých sporů. Americká delegace vedená ministrem zahraničí Cyrem Vancem, a především poradcem pro národní bezpečnost Zbigniewem Brzezinskim se tedy rozhodla jednat s každou stranou zvlášť. Od společných sezení bylo ustoupeno a k debatám docházelo bilaterálně.⁵⁰

Zejména během jednání v Camp Davidu jsme mohli vidět ještě jeden aspekt, který představuje velkou výhodu kyvadlové diplomacie. Pokud je prostředník, neboli třetí strana, silným aktérem, značně ji to usnadňuje roli. Vzhledem k tomu, že Spojené státy jsou velmi mocným a zajímavým spojencem, mohli jsme v případě Camp Davidu vidět, že obě strany usilovaly v první řadě o nějakou dohodu právě s USA, a potom byly ochotny přistoupit ke vzájemnému kompromisu. Přestože je velmi spekulativní, do jaké míry tedy USA plnily funkci pouhého prostředníka, ukázala se tato cesta jako velmi užitečná. Administrativa Jimmyho Cartera byla ochotna nabídnout jak Egyptu,

⁴⁸„Secretaries travel abroad: Israel," U.S. Department of State, dostupné na: <http://www.state.gov/r/pa/ho/trvl/12924.htm>, staženo 1. května 2011.

⁴⁹Wright, R. „Israeli Strikes Are Part Of a Broader Strategy," *The Washington Post*, July 16, 2006, dostupné na: <http://www.msnbc.msn.com/id/13884768/>, staženo dne 1. května 2011.

⁵⁰Princen, T.: Camp David: Problem-Solving or Power Politics as Usual? *Journal of Peace Research*, Sage Publications, roč. 28, č. 1, 1991, s. 65.

tak Izraeli bohatou finanční a materiální pomoc v případě, že budou ochotny přistoupit ke vzájemnému kompromisu. To se nakonec skutečně ukázalo jako klíčové a prakticky ihned po podpisu smlouvy se obě země těšily štědrým dodávkám moderní techniky a ekonomické podpoře od Spojených států.

3.2 Angažmá Henryho Kissingera na Blízkém východě

Blízký východ se stal pro Henryho Kissingera jednou z oblastí, kam směřoval drtivou většinu své pozornosti. Ze své pozice poradce pro národní bezpečnost a od října 1973 také ministra zahraničí Spojených států amerických dokázal vytěžit mnohem více, než jeho předchůdci. Jak jsem již popsala v minulé kapitole, pověstná dvojice Nixon – Kissinger fungovala na zcela jiných základech, než tomu bylo doposud. Henry Kissinger si na americké politické scéně dokázal vybudovat zcela výjimečné postavení, které z něj dělalo jedinečného a svého času také *de facto* jediného tvůrce americké zahraniční politiky. Richard Nixon se snažil za každou cenu ustát tlak, který následoval po zveřejnění aféry Watergate a mnoho sil a času mu na tvorbu zahraniční politiky nezbývalo. Přestože se s politikou Kissingera stoprocentně neshodoval, měl v něj velkou důvěru a nechal mu do velké míry volné ruce.

Blízký východ doposud nikdy nebyl klíčovou oblastí pro americkou zahraniční politiku. Vzhledem ke svým strategickým zájmům USA vždy bedlivě sledovaly tamní dění, ale nikdy mu nevěnovaly tolik pozornosti, jako nyní. Mezníkem se v tomto vývoji stala právě jomkipurská válka a s ní úzce související ropné šoky, které několikanásobně zvýšily světové ceny ropy. Historicky poprvé se tak Blízký východ dostal mezi klíčová témata americké administrativy. Richard Nixon během jomkipurské války prohlásil: „Nikdo si není více vědom našich sázek: Ropa a naše strategická pozice“⁵¹.

Jomkipurská válka byla pro Spojené státy významná v několika ohledech. Stala se zkouškou dosavadních vztahů mezi USA a Sovětským svazem a jejich vzájemné politiky *détente*. Jedním z důvodů, proč se tolik lišila například od války šestidenní, byla skutečnost, že převaha Izraele nebyla zdaleka tak přesvědčivá jako dříve. Můžeme dnes jen těžko soudit, jaká byla skutečně pozice izraelských vojsk, nicméně pravdou je, že během prvních dní utrpěl Izrael značné ztráty a do protiofenzivy přešel

---

⁵¹ „Memorandum of Conversations - WSAG Principles: Middle East War“, 17 October 1973. *The National Security Archive, The George Washington University*, dostupné na: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB98/octwar-36b.pdf>; staženo dne 1.2.2012.

až po 15. říjnu, kdy dostal od Spojených států příslib masivní materiální a vojenské pomoci.⁵² Vědomí vlastní zranitelnosti Izraele bylo pro Kissingera klíčové během následných jednání. Na druhou stranu to však s sebou neslo řadu negativ.

Za situace charakterizované značnou regionální nestabilitou se jevil zásah třetí strany jako nezbytný. Kvůli související energetické krizi nemohly Spojené státy stát opodál a jejich angažovanost v konfliktu mohla být jediným řešením. Nebezpečnost jomkipurské války spočívala i ve skutečnosti, že hrozila přímá konfrontace se SSSR. Přestože si to pochopitelně ani jedna ze stran studené války nepřála, za neblahého vývoje situace by Sovětský svaz mohl přímo vstoupit do konfliktu na straně arabských států. Spojeným státům by nezbylo nic jiného než bránit Izrael.

3.3 Jomkipurská válka

Prvním konkrétním příkladem kyvadlové diplomacie Henryho Kissingera na Blízkém východě je jeho zapojení se do vyjednávání během jomkipurské války. Vzhledem k tomu, že v tuto dobu gradovala aféra Watergate, stal se prezident Nixon spíše jakýmsi pozorovatelem nežli skutečným tvůrcem nebo spolutvůrcem zahraniční politiky.

Jomkipurská války vypukla 6. října 1973, tedy krátce na to, co byl Henry Kissinger jmenován ministrem zahraničí, což bylo 22. září 1973. Několik dní vedli arabští spojenci úspěšný útok na židovský stát. Po deseti dnech bojů přislíbily Spojené státy Izraeli pomoc, a ten díky tomu mohl přejít do protiútoků. Během necelého týdne se Izraeli podařilo proniknout hluboko do syrského území a na hranici s Egyptem překročit Suezský průplav. Dne 22. října bylo Spojenými státy a Sovětským svazem vyjednáno příměří, protože syráská a egyptská armáda stály na hranici totálního kolapsu. Až na výjimky s tímto příměřím souhlasily jak arabské státy, tak Izrael. Organizace spojených národů na základě tohoto příměří vydala Rezoluci číslo 338⁵³, která vyzývala všechny zúčastněné strany k okamžitému klidu zbraní.

I přes toto příměří však boje nadále pokračovaly a obě strany se navzájem obviňovaly z porušení dohody. Během těchto následných bojů si velmi citelně pomohl

⁵²Zagare, F.: „A Game-Theoretic Evaluation of the Cease-Fire Alert Decision of 1973“. *Journal of Peace Research*, roč. 20, č. 1, duben 1983, s. 74.

⁵³„Security Council Resolutions“, Resolution 388, *United Nations*, dostupné na: <http://unispal.un.org/unispal.nsf/0/7FB7C26FCBE80A31852560C50065F878>; staženo dne 1.5.2012.

Izrael. Podařilo se mu dokončit obklíčení celé 3. egyptské armády, která představovala pro Egypt nejučinnější bojovou sílu. Dne 24. října 1973 apeloval Anvar Sadat na Spojené státy a Sovětský svaz, aby vytvořily společnou mírovou misi pod záštitou OSN, která by dohlédla na dodržování příměří z 22. října.

Toho večera sovětský ambasador při USA Anatolij Dobrynin informoval Henryho Kissingera, že Sovětský svaz je připraven vytvořit takovouto mírovou misi, který by zabezpečila dodržování příměří. Krátce na to však prezident Nixon obdržel od Leonida Brežněva zprávu, že Izrael porušuje dohodnuté příměří, že klid zbraní musí být nastolen okamžitě a bez odkladu s varováním, že pokud Spojené státy nejsou schopny postupovat v této otázce shodně se Sovětským svazem, bude SSSR nucen podniknout další kroky unilaterálně. Izraeli musí být zabráněno v dalších vojenských operacích.⁵⁴

Tato zpráva vyvolala v Bílém domě značný rozruch. Nixon na ni reagoval ujištěním, že Spojené státy rozhodně budou postupovat ve shodě se Sovětským svazem ve snaze zajistit mír na Blízkém východě. Vyslal také ultimátum Izraeli, aby dodal obklíčené arabské armádě nevojenské zásoby, jídlo a vodu. Dne 25. října 1973 bylo rozhodnuto o spoluúčasti na mírové misi a OSN vydalo rezoluci číslo 340⁵⁵, která zmocňovala *United Nations Emergency Forces* pro dohled nad dodržováním klidu zbraní. I přes tento částečný úspěch a nastolení klidu zbraní nebyla podepsána žádná mírová dohoda a nevyřešila se ani energetická krize spojená s ropným embargem. Ta trvala až do jara 1974.

3.4 Jednání během jomkipurské války

Jednání během jomkipurské války jsou historicky velmi dobře zdokumentovaná. Na jejich základě se pokusím ukázat, jakým způsobem vedl Henry Kissinger jednání, které vlastnosti a schopnosti z něj dělaly tolik silného diplomata a jaký postup přitom volil. Amos Perlmutter ve svém článku *Crisis Management: Kissinger's Middle East Negotiations* popisuje *modus operandi* Henryho Kissingera. Dva hlavní charakterové rysy z něj dělají jakéhosi „super diplomata“. V první řadě je to schopnost velmi empaticky porozumět druhému a také jeho lživost a umění „nátlakové diplomacie“.⁵⁶

⁵⁴Zagare, „A Game-Theoretic Evaluation“, s. 74.

⁵⁵„Security Council Resolutions“, Resolution 340, *United Nations*, dostupné na: <http://www.un.org/documents/sc/res/1973/scres73.htm>; staženo dne 1.4.2012.

⁵⁶Perlmutter, A.: „Crisis Management: Kissinger's Middle East Negotiations“. *International Studies Quarterly*, roč. 19, č. 3, září 1975, s. 319.

Říjnová válka roku 1973 byla pro Henryho Kissingera ideální příležitostí, jak vstoupit na blízkovýchodní scénu. Jednání začala prakticky okamžitě po vypuknutí konfliktu 6. října 1973 a trvala až do října roku 1974, kdy se podařilo najít kompromis. Předmětem rozhovorů byl Suezský kanál a Golanské výšiny a stažení izraelských, syrských a egyptských jednotek. Po roce se podařilo dostat kompromisu a Izrael stáhl veškerá svá vojska z oblastí okupovaných od jomkipurské války, a dokonce i z části území, které anektoval v roce 1967.

Americká iniciativa vzbudila po celém světě rozruch a přední média neustále informovala o aktuálním vývoji. Blízký východ se najednou velmi rychle dostal do popředí zájmu světové veřejnosti.

3.5 Postup Henryho Kissingera během jednání

Perlmutter ve svém článku popisuje postup, který lze vysledovat při jednání Henryho Kissingera a který se především na Blízkém východě osvědčil. Předtím, než začne jakékoliv jednání, musí prostředník nastavit takové podmínky a takové prostředí, aby byly znepřátelené strany vůbec ochotné jednat. Poté následuje představování vzájemných očekávání, co která strana požaduje od té druhé a s jakými cíly a požadavky do rozhovorů vůbec vstupuje. Ve třetí fázi dochází k zastrašení obou stran a na závěr, když je situace vygradovaná, nastává konečně průlom v jednání.⁵⁷

3.6 Průběh jednání

Henry Kissinger se stal legendou světové diplomacie z několika důvodů. Jedním z nich byla možná skutečnost, že původně diplomat ani politik vůbec nebyl, ale pracoval jako vědec a akademik, což jeho kariéře dodávalo do jisté míry velmi potřebný odstup. Kromě tohoto odstupu vyznačuje dodnes jeho osobnost ohromné charisma. Na tom Kissinger svůj úspěch založil. Jeho postavení na domácí politické scéně bylo velmi silné a svými schopnostmi a vědomostmi předčil své kolegy. Sám si však byl vědom, že pro jednání je potřebné, aby mu jednající strany věřily a aby si v tomto případě s izraelskými a arabskými státníky do jisté míry rozuměli.

Kissinger věděl, že nejprve je potřeba přesvědčit obě strany, že rozumí jejich situaci a jak ukáží později, to se mu do velké míry podařilo. Při jednání s Egyptem si Kissinger připravoval svou pozici výroky o tom, že Spojené státy nesmí nechat

⁵⁷Perlmutter, „Crisis Management“, s. 325.

Blízký východ stranou, protože pokračující válka v tomto regionu by mohla znamenat přímé zapojení supervelmocí do ozbrojeného konfliktu.⁵⁸ Krátce na to prohlásil, že poprvé za dobu pěti let jsou Spojené státy angažovány ve skutečném dialogu s Egyptem a celým arabským světem, do čehož vkládají velké naděje. Vyslal také Egyptu zprávu, že se domnívá, že zná egyptskou pozici velmi dobře, a proto se pokusí ji presentovat izraelskému lidu a politické špičce jak jen to bude možné. V lednu 1974 o jednání před americkým tiskem prohlásil, že jsou to nejtěžší rozhovory, kterých se kdy zúčastnil, ale že si jich váží a má osobně rád státníky, kteří jsou do jednání zapojeni. Ve srovnání s Vietnamem označil blízkovýchodní mírové rozhovory za lidsky mnohem snazší, než ta v jihovýchodní Asii.⁵⁹

Na tato slova pochopitelně egyptská delegace slyšela. V pozdějších rozhovorech dokonce Anvar Sadat označil amerického diplomata židovského původu Henryho Kissingera za svého přítele, což lze rozhodně považovat za úspěch. Na otázku amerického reportéra, do jaké míry byla osobnost Henryho Kissingera klíčová pro vybudování vzájemné důvěry, Sadat odpověděl, že vždycky spoléhá především na svůj vlastní dojem z člověka a že Kissinger se projevil jako ministr zahraničí, který navíc přesně rozumí a zná všechny detaily blízkovýchodního konfliktu. Podle Sadata byl Kissinger muž, který má přesnou vizi a jemuž je možno důvěřovat.⁶⁰

Z hlediska izraelské strany byla jeho snaha získat si důvěru o poznání snazší. Sympatie administrativy Spojených států k Izraeli byly zřejmě již od jeho vzniku a židovský původ Henryho Kissingera jakési přirozené důvěře nahrával. Ve skutečnosti však nemůžeme říci, že by Kissinger nějakým způsobem byl zcela proizraelsky zaměřen. Naopak, když vypukla jomkipurská válka, stavěl se Kissinger zcela jednoznačně proti vyslání americké pomoci Izraeli. Byl to Richard Nixon, kdo rozhodl o leteckém mostu a dodávkách pomoci do země. Přesto si Kissinger přízeň Izraelců zajišťoval i výroky pro americký tisk. Během podzimu 1973 se několikrát vyjádřil o tom, že Spojené státy nedovolí Sovětskému svazu výhru na Blízkém východě. Izrael skutečně Kissingerovi do jisté míry důvěřoval, že blízkovýchodní situaci skutečně porozuměl a že bude schopen dosáhnout pokroku. V lednu 1974 napsal americký korespondent z Jeruzaléma článek, ve kterém konstatoval, že se tentokrát poprvé ve svých dějinách Izrael rozhodl

---

⁵⁸*The Washington Post*, 26. října 1973.

⁵⁹Perlmutter, „Crisis Management“, s. 326.

⁶⁰Ibidem, s. 328.

nespoléhat pouze na své vlastní síly, ale na třetí stranu, a že se Kissingerovi podařilo získat si důvěru a respekt izraelských autorit. Izraelci od něj očekávali, že s nimi bude jednat zcela otevřeně a bude representovat jejich stanoviska druhé straně.⁶¹

Poněkud méně úspěšný byl Henry Kissinger v Sýrii. Tamní prezident Hafiz Asad nejevil v této době ještě ochotu k přílišným kompromisům a dohodě s Izraelem. Nicméně i od Asada si Kissinger vybudoval respekt. Kissingera na jeho cestách doprovázela řada novinářů předních amerických deníků, jejichž reportáže zprostředkovávala světová média veřejnosti. Po jednání v Sýrii vyjádřil novinářům Kissinger svou lítost, že tam nemohli být s ním a vidět na vlastní oči, s jakým zaujetím Syřané jednají o arabském nacionalismu, a zejména potom o palestinské otázce.⁶² I přesto se však Kissingerovi nepodařilo docílit kompromisu.

Je třeba zdůraznit, že všechny výše zmíněné výroky jsou oficiálními nebo polooficiálními prohlášeními pro novináře a veřejnost. Do jaké míry jsou tato prohlášení „upřímná“ nelze pochopitelně stanovit. Přehnané iluze o důvěrném přátelství těchto státníků nejsou na místě, ovšem i skutečnost, že představitelé takto rozdílných států podobná prohlášení vydají, je pozoruhodná.

V okamžiku, kdy se Henrymu Kissingerovi podařilo získat si alespoň částečně důvěru svých arabských a židovských protivníků, začal s oběma stranami diskutovat o jejich požadavcích a o stanoviscích, s jakými do jednání vstupují. Snažil se je přesvědčit, že Spojené státy vyvinou maximální úsilí, aby svých požadavků dosáhly. Kissingerova oficiální prohlášení z konce roku 1973 hovoří o tom, že prioritou Spojených států na Blízkém východě je především porozumět danému konfliktu a pokusit se najít společné stanovisko všech zneprátelených stran.

Během svých prohlášení Kissinger velmi pečlivě vybíral slova tak, aby odrážela reálné požadavky stran. Velmi často zmiňoval potřebu trvalého míru a prioritní postavení otázek bezpečnosti, což jsou ústřední témata izraelské politiky. Kissinger si byl velmi dobře vědom, že právě používání vlastní rétoriky jednotlivých stran bude mít největší efekt.

---

⁶¹*The New York Times*, 18. ledna 1974.

⁶²Perlmutter, „Crisis Management“, s. 335.

Po vzájemném vyjasnění si společných stanovisek přišlo na řadu jednání o konkrétních požadavcích, kdy se Kissinger pokusil nastolit vlastní představu případného kompromisu. Skutečnost, že neustále létal z Káhiry do Jeruzaléma a Tel-Avivu, mu dala možnost odstupu a nadhledu, a mohl tak přinést svůj vlastní návrh, na který by obě strany mohly přistoupit.

Prvním bodem bylo jednání o stažení izraelských vojsk z území získaných po jomkipurské válce. Vzhledem k tomu, že stažení znamenalo v očích Izraele bezpečnostní riziko, nabídl Kissinger záruku ochrany hranic. Egyptu naopak potvrdil, že ze strany Izraele bude tento krok možný a že hranice před jomkipurskou válkou bude platná.

Pro obě země to byla poměrně lákavá nabídka. Stažení vojsk z nově dobytých území bylo přesně to, co Egypt nyní očekával, a zaručení ochrany Izrael potřeboval. Na druhou stranu Kissinger do jisté míry fabuloval – nejmenoval žádné konkrétní podmínky toho, jak vypadá zabezpečení hranice, ani nedefinoval, kudy přesně by nová hranice Izraele procházela. Kissinger zkrátka nechal jednotlivé strany, aby si jeho slova vyložily samy.⁶³ Do jaké míry však výsledky jednání na základě emocionální manipulace mohou vydržet a zaručit dlouhotrvající mír? Na tuto otázku se pokusím odpovědět později.

Dalším krokem, který Kissinger používal při svých jednáních, bylo jakési zastrašení obou stran. Nehovoříme zde o nátlaku pod hrozbou násilí, Kissinger používal mnohem sofistikovanější a mnohem méně nápadnou metodu. Využil vlastních obav jednotlivých stran, které nadále zdůrazňoval. Při jednáních používal zdánlivě velmi jednoduché otázky: „Vzhledem k tomu, že jsem si vědom Vašich hlubokých obav, jak Vám mohu pomoci?“⁶⁴ Kissinger ujišťoval Izraelce o tom, že bez pomoci Spojených států a bez nalezení kompromisu s Egyptem není jiná šance, jak zajistit národní bezpečnost. Takto se mu podařilo vzbudit v Izraelcích dojem, že bez dosažení dohody nebude moci být dosaženo žádného udržitelného *modu vivendi* s Egyptem.

3.7 Stav pohotovosti

Jedním z příkladů toho, jak se Kissinger pokusil vystupňovat psychický nátlak na všechny jednající strany, a tím je přimět jednat rychleji, bylo vyhlášení stavu

⁶³Perlmutter, „Crisis Management“, s. 330.

⁶⁴Ibidem.

pohotovosti 25. října 1973.⁶⁵ Jak jsem zmínila dříve, 22. října došlo k uzavření dohody o příměří. Toto příměří však bylo porušeno a díky jeho porušení se Izraeli podařilo obklíčit celou 3. egyptskou armádu a zabrat značné územní. Sovětský svaz na to reagoval prohlášením, že pokud Spojené státy nehodlají intervenovat, zasáhne Sovětský svaz unilaterálně. Ve skutečnosti by to znamenalo aktivní vstup Sovětského svazu do bojů na Blízkém východě. Podle jednoho z asistentů poradce pro národní bezpečnost také Sovětský svaz prohlašoval, že mobilizoval sedm ruských divizí připravených odletět do Egypta.⁶⁶ To samozřejmě Spojené státy nehodlaly dopustit, a tak kromě vyjádření o tom, že s tím Spojené státy nemají nic společného a že zasáhnou, vydal prezident Nixon pokyn ke stavu obranné pohotovosti.

Příčinám tohoto kroku se věnuji později, nicméně ať už bylo rozhodnutí oprávněné a úměrné, či nikoliv, psychologický dopad na všechny zúčastněné strany konfliktu pravděpodobně mělo.

V případě Izraele využíval Kissinger ještě jednoho trumfu. Vzhledem k tomu, že šestidenní válka byla ze strany Izraele vedena jako preemptivní úder a byla *de facto* porušením mezinárodního práva, řada amerických voličů s tímto krokem nesouhlasila. Proto Kissinger naléhal na Izraelce, aby nyní přistoupili na mírovou dohodu, protože v případě, že by vypukla na Blízkém východě další válka, řada Američanů by za to vinila právě Izrael, a tím by se podpora americké veřejnosti pro Izrael značně snížila a USA už by nemusely být schopny zaručit Izraeli takové dodávky zbraní a materiálu, aby zajistili jeho další vítězství.

Zbraní, kterou se Kissinger snažil rovněž využívat, ovšem ne příliš úspěšně, bylo varování, že bude muset opustit jednání a vrátit se do Washingtonu. Tím se snažil na Egypt a Izrael vyvinout nátlak, v duchu hesla „buď teď, nebo nikdy“. S tímto postupem však příliš neuspěl, neboť často varoval, že bude muset urychleně odjet do Spojených států a zdržel se na Blízkém východě ještě několik dnů či týdnů, čímž svá tvrzení velice silně devalvoval.⁶⁷

---

⁶⁵Zagare, „A Game-Theoretic Evaluation“, s. 74.

⁶⁶Ibidem.

⁶⁷Ibidem.

3.8 Průlom

Závěrečným bodem Kissingerových jednání je konečný průlom, při kterém dojde k souhlasu obou stran se stanovenými požadavky. Kissinger tvrdil, že klíčovým předpokladem pro úspěch je rozhodnout o tom, kdy a kde se rozhodnutí uskuteční. Snažil se dostat obě strany do pozice, kdy měly pocit, že lepší chvíle pro souhlas již nenastane a že druhá strana je připravena přistoupit na kompromis. A právě tímto způsobem došlo na začátku roku 1974 k sérii dohod, na jejichž základě bylo odstraněno bezprostřední nebezpečí obnovení bojů.

3.9 Výsledky jednání

Kromě podpisu smluv o příměří můžeme vidět úspěchů jednání mnohem více. Za první zlomový okamžik považuji již samotný fakt, že dne 28. října 1973 společně poprvé od vzniku státu Izrael přímo jednali vojenští důstojníci egyptské a izraelské armády.⁶⁸ V prosinci téhož roku zase zasedli ministři zahraničí Egypta, Izraele a Jordánska k jednomu stolu během Ženevské konference, uspořádané pod vedením Spojených států a Sovětského svazu. Ačkoliv tato jednání v Ženevě nepřinesla větší úspěchy, již samotná skutečnost, že se odehrála, můžeme považovat za převratný okamžik.

Dalším úspěchem byl podpis první dohody o stažení vojsk dne 18. ledna 1974. Egypt a Izrael prostřednictvím této dohody souhlasili, že 20 mil od východního břehu Suezského průplavu vznikne linie, od které se izraelská vojska stáhnou na východ a egyptská vojska zůstanou za Suezským průplavem. Území mezi oběma armádami zůstane pod patronací jednotek OSN. Ve skutečnosti se jednalo o historicky první smlouvu na Blízkém východě, kdy bylo de facto vyměněno území za mír. Další částí dohody byla smlouva o tom, kde a jak budou rozmístěna vojska. Egypt současně souhlasil se znovuotevřením Suezského kanálu, který byl pro izraelská plavidla uzavřen od roku 1967.

V září roku 1975 následovala další dohoda mezi Egyptem a Izraelem, tzv. Prozatímní dohoda. V té Izrael přistoupil na to, že se jeho vojska stáhnou ještě více na východ. Jednalo se o stažení ze strategicky důležitých oblastí na Sinaji Gidi a Mitly a také z rozsáhlých ropných polí Abu Rudeis v Suezském zálivu. Naopak Egypt

---

⁶⁸"Secretaries travel abroad: Israel,".

souhlasil se závazkem, že nepoužije proti Izraeli vojenskou sílu a uznal Izraeli právo na podíl z výnosů suezského kanálu.⁶⁹ Náravníková zóna pod správou OSN mezi Egyptem a Izraelem byla rozšířena a Spojené státy kontrolovaly vojensky hranice i jejich přechody.

3.10 Iniciativa Henryho Kissingera na Blízkém východě

Jak jsem již popsala ve třetí kapitole, Henry Kissinger měl v zahraniční politice velmi široké pole působnosti a hodně volnosti. Samotný koncept tvorby diplomacie Kissingera a Nixona vycházel z veliké důvěry, kterou Nixon do svého ministra zahraničí vkládal. Vzhledem ke skutečnosti, že prezident Nixon čelil od roku 1973 ostré kritice spojené s aférou Watergate a nemohl věnovat tolik času ani pozornosti zahraniční politice, měl Kissinger možnosti ještě větší než dříve.

3.11 Stav obranné pohotovosti DEFCON III

Dne 25. října vyhlásil prezident Richard Nixon stav obranné pohotovosti třetího stupně (DEFCON III). Tento krok byl reakcí na prohlášení Leonida Brežněva, v němž hrozil vstupem sovětských vojsk do říjnové války, a také na údajnou mobilizaci sedmi divizí připravených odletět na Blízký východ zastavit postup izraelských jednotek. Několik hodin poté, co se tato informace dostala na veřejnost, se Kissinger a Nixon ocitli pod palbou ostré kritiky amerických médií. Necelý týden před vyhlášením pohotovosti se totiž odehrál incident známý jako *Saturday Night Massacre*, při kterém byl zvláštní vyšetřovatel aféry Watergate Archibald Cox odvolán, a hlavní žalobce a jeho asistent na protest proti tomu odstoupili. Novináři tak okamžitě spustili vlnu spekulací ohledně záměrné eskalace konfliktu na Blízkém východě se záměrem odvézt pozornost od vnitropolitických problémů. Kissinger a Nixon byli kritizováni za to, že vyhlášení stavu obranné pohotovosti bylo zcela zbytečné a novináři se dotazovali, k čemu tedy slouží diplomaté a horká linka umožňující přímé spojení s Kremlem.⁷⁰

Hlavním problémem bylo, že Kissingerovi chyběl skutečně přesvědčivý důkaz o tom, že se Sověti rozhodli do války vstoupit a že bezpečnost byla nějakým způsobem

⁶⁹ „Interim Agreement between Israel and Egypt“, September 4, 1975. *Israel Ministry of Foreign Affairs*. Dostupné na:

<http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace%20Process/Guide%20to%20the%20Peace%20Process/Interim%20Agreement%20between%20Israel%20and%20Egypt>; staženo dne 1. ledna 2012.

⁷⁰ Zagare, „A Game-Theoretic Evaluation“, s. 74.

ohrožena. Kissinger přislíbil dodat novinářům přepis komunikace se Sověty za poslední dva týdny - tento přepis ale žádné podstatné poznatky nepřinesl.⁷¹

Vyhlášení stavu obranné pohotovosti se okamžitě stalo ve Spojených státech tématem číslo jedna a média se snažila přijít na to, proč k němu vlastně došlo. Už v listopadu vyšel v deníku *The New York Times* článek o tom, že podle povahy a načasování vyhlášení pohotovosti se zdá, že rozkaz byl vydán pouze na základě rozhodnutí Henryho Kissingera a ministra obrany Jamese Schlesingera bez vědomí prezidenta Nixona. Ten poté rozkaz autorizoval, ale k podrobnějším debatám s ním nedošlo. *The New York Times* poukazoval rovněž na to, že k bezprostřednímu ohrožení nedošlo, ale že hrozba byla pouze potencionální. To bylo podle autorů článkutaké důvodem, proč do řešení této krize nebyl přímo zapojen prezident Nixon a proč nedošlo k použití horké linky.⁷² Jak se později ukázalo, k použití horké linky došlo, ovšem skutečně bez přímého zásahu Nixona, který byl v tuto dobu na Floridě.

Všechno tedy nasvědčuje tomu, že stav pohotovosti nechal vyhlásit sám Henry Kissinger, a to z následujících důvodů. Za prvé proto, aby si tím vylepšil jednacích pozicích v blízkovýchodních rozhovorech - vyhlášením pohotovosti situaci jednoznačně zdramatizoval, a vyvinul tak tlak na Izraelce i Egyptany, aby jednali rychleji. Dokázal tím vážnost celé situace i intenzitu zapojení Spojených států do celého konfliktu. Dalším faktorem potom byla domácí politická scéna. Dramatičnost situace se republikánům skutečně hodila k odvrácení pozornosti od aféry Watergate a konkrétně od odvolání zvláštního vyšetřovatele Archibalda Coxe a následného odstoupení hlavního státního žalobce Elliota Richardsona a jeho zástupce Williama Ruckelhause.

Kissinger i Nixon se k otázkám novinářů stavěli velmi vyhýbavě. Při jednom z rozhovorů pro deník *The New York Times* Kissinger na vysvětlení vyhlášení stavu pohotovosti prohlásil, že napětí mezi dvěma supervelmocemi trvalo i po dohodnutém příměří z 22. října 1973 a že vzrostlo na základě vývoje, který nebyl pod kontrolou ani SSSR, ani USA.⁷³

Na základě přepisu rozhovorů mezi Henry Kissingerem a Izraelci zveřejněném v roce 2003 institucí *The National Security Archive* však toto tvrzení můžeme

---

⁷¹Zagare, „A Game-Theoretic Evaluation“, s. 74.

⁷²Ibidem, s. 73. .

⁷³Perlmutter, „Crisis Management“, s. 333..

zpochybnit. V rozhovoru mezi Kissingerem a izraelskou premiérkou Goldou Meirovou Henry Kissinger naznačil, že Izraelci mohou příměří porušit. V prepisech rozhovorů stojí:

Golda Meirová: „Egyptané a Syřané nic neříkají. Neřekli, že boje budou pokračovat...“

Henry Kissinger: „Nebudou žádné protesty z Washingtonu, pokud se přes noc něco stane, během mého letu. Nic se ve Washingtonu nemůže stát do zítřejšího poledne.“

Golda Meirová: „Pokud nepřestanou, my také nepřestaneme.“

Henry Kissinger: „I kdyby přestali...“⁷⁴

Tento zápis rozhovoru poměrně jednoznačně ukazuje, že Henry Kissinger osobně *de facto* souhlasil s tím, aby izraelská armáda i přes podepsané příměří zahájila ofenzivu, během které obklíčila celou 3. egyptskou armádu.

Během tohoto rozhovoru se Henry Kissinger nacházel na palubě letadla mířícího do Tel-Avivu, kde jednání pokračovala. Explicitně také slíbil premiérce Meirové, že po dobu jeho letu nedojde ze strany Washingtonu k žádným protestům, tedy že USA nebudou Izraelcům během bojů činit problémy.⁷⁵

Henry Kissinger vydal v roce 2003 již zmíněnou knihu s názvem *Crisis: The Anatomy of Two Major Foreign Policy Crises: Based on the Record of Henry Kissinger's Hitherto Secret Telephone Conversations*⁷⁶. Tato publikace je jednoznačně velmi zajímavým historickým pramenem. Na druhou stranu řada rozhovorů, které byly nedávno zveřejněny, se v této knize vůbec neobjevuje. Jedním z příkladů je otázka vyhlášení leteckého mostu a dodávek zbraní do Izraele několik dní po zahájení jomkipurské války. Jak bylo zmíněno dříve, Henry Kissinger se z počátku stavěl k tomuto rozhodnutí odmítavě. NSA však zveřejnil rozhovor mezi ním a ministrem obrany Jamesem Schlesingerem, ve kterém Kissinger komentuje situaci v Izraeli jako

---

74, „Memorandum of Conversation between Meir and Kissinger“, 22 October 1973. The National Security Archive, The George Washington University, dostupné na: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB98/octwar-54.pdf>; staženo dne 1.2.2012.

75 Ibidem.

76 Kissinger, H.: *Crisis: The Anatomy of Two Major Foreign Policy Crises: Based on the Record of Henry Kissinger's Hitherto Secret Telephone Conversations*. Simon & Schuster, New York 2002.

blížící se katastrofu a uvádí, že důvodem k tomuto stavu je masivní sabotáž ze strany Spojených států. Nic takového ovšem v knize také nenajdeme.⁷⁷ Nenajdeme tam rovněž ani výše zmíněný rozhovor s Goldou Meirovou, který vrhá na americké působení v jomkipurské válce zcela jiné světlo.⁷⁸

3.12 Použití horké linky

Dalším poněkud kontroverzním aspektem politiky Henryho Kissingera je použití horké linky během krize, která kulminovala právě vyhlášením stavu obranné pohotovosti. Jak jsem již zmínila výše, ihned po vyhlášení pohotovosti se Henry Kissinger i Richard Nixon ocitli pod palbou ostré kritiky amerických i světových médií. Veřejnost považovala tento krok za zcela zbytečnou a jednoznačně nepřiměřenou reakci na vývoj situace a volala po vysvětlení, na základě jakých skutečností se americká administrativa k tomuto kroku odhodlala. Novináři se při tiskových konferencích často ptali, k čemu tedy slouží horká linka, když ji administrativa nevyužívá a následně dochází k podobné eskalaci konfliktů.⁷⁹ Kissinger a Nixon v této době o použití tohoto komunikačního prostředku veřejnost neinformovali a použití horké linky popřeli.

NSA však zveřejnil přepis dvou zpráv, které Leonid Brežněv prostřednictvím horké linky poslal do Bílého domu dne 23. října 1973. První dokument informuje Nixona o tom, že se Izrael dopustil porušení domluveného příměří a že Moskva je „naprosto šokována“, že dohoda, uzavřená před pouhými dvěma dny, byla ze strany izraelského vedení porušena. Dále Nixon píše: „Proč k této zradě došlo je Vám známo.“⁸⁰

Na základě toho lze předpokládat, že Brežněv si byl vědom toho, že Kissinger dal izraelské premiérce Goldě Meirové tichý souhlas k porušení příměří nebo že o tom minimálně věděl. Toto sovětské podezření o americké angažovanosti při porušení dohody bylo pravděpodobně důvodem, proč americká administrativa o použití horké linky veřejnosti vůbec neinformovala.

⁷⁷Issacson, W.: Kissinger: A Biography. Simon & Schuster, New York 1992, s. 521.

⁷⁸Burr, W.: „The October War and U.S. Policy“.

⁷⁹Zagare, „A Game-Theoretic Evaluation“, s. 74.

⁸⁰„Hotline Message from Brezhnev to Nixon“, 23 October 1973. *The National Security Archive, The George Washington University*, dostupné na:

<http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB98/octwar-61a.pdf>; staženo dne 1.4. 2012.

Dále Brežněv ve zprávě informuje o příslibu arabských států Sýrie a Egypta o okamžitém respektování příměří a vyzývá Spojené státy, aby k míru vyzvaly i Izrael. Dále požaduje, aby USA okamžitě využily všech prostředků k tomu, aby byl co nejrychleji zajištěn klid zbraní. Brežněv také píše, že by SSSR rád získal ujištění o tom, že ze strany Spojených států bude učiněno vše v souladu s rozhodnutím Rady bezpečnosti OSN a že všechny dohody budou také implementovány. Svou zprávu Brežněv končí slovy, že v sázce je mnohem více než jen situace na Blízkém východě, a to vztahy mezi SSSR a USA.⁸¹

Ve druhém dokumentu z téhož dne informuje Brežněv prezidenta Nixona o ochotě egyptského vedení k okamžitému příměří, pokud k tomuto kroku přistoupí Izrael. Sovětská strana podle jeho slov doufá, že Spojené státy budou instruovat Izrael o nutnosti okamžitého příměří co možná nejdůrazněji.⁸²

3.13 Varování před vypuknutím jomkipurské války

Poslední dokument, jenž by v této souvislosti měl být zmíněn, je zpráva, kterou předal jeden ze zástupců poradce pro národní bezpečnost Brent Scowcroft Kissingerovi těsně před začátkem jomkipurské války dne 5. října 1973. Scowcroft v ní tlumočil zprávu izraelské premiérky Goldy Meirové, která byla znepokojena děním v sousedních arabských státech.⁸³

Jomkipurská válka byla překvapivým útokem Egypta a Sýrie na židovský stát z toho důvodu, že ani Spojené státy, ani Izrael nebyly schopny odhalit nebezpečí bezprostředně hrozícího válečného konfliktu. Toto rozhodnutí může být považováno za selhání jak zpravodajských složek, tak obou administrativ, protože již na začátku října 1973 o tomto nebezpečí informovala řada zdrojů.⁸⁴

AMAN, izraelská vojenská zpravodajská služba, se původně domnívala, že nebezpečí války ze strany sousedních arabských států bude pravděpodobné až v průběhu roku 1975, kdy budou mít Sýrie i Egypt větší potenciál zaútočit (zejména z hlediska posilování vojenského letectva obou zemí). Na izraelské sebedůvěře se jistě

⁸¹„Hotline Message from Brezhnev to Nixon, 23 October 1973“.

⁸²Ibidem.

⁸³„Deputy Assistant to the President for National Security Brent Scowcroft to Kissinger“, 5 October 1973. The National Security Archive, The George Washington University, dostupné na: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB98/octwar-07.pdf>; staženo dne 2.4.2012.

⁸⁴Ibidem.

podepsalo i vítězství v šestidenní válce 1967, protože od té doby izraelské vedení stav egyptské a syrské armády značně podceňovalo. Během jara a léta 1973 však AMAN sbíral řadu varovných signálů, které nasvědčovaly možnosti brzkého vojenského útoku. Ve druhé polovině září 1973 varoval dokonce jordánský král Husajn izraelskou premiérku Goldu Meirovou, že syrské jednotky se formují do „útočné sestavy“.⁸⁵ Tyto kroky sice Izrael značně znepokojily, ale AMAN přesto vyloučil možnost války. Dne 4. října 1973 Izrael zaregistroval další známky hrozícího vypuknutí konfliktu, když Sovětský svaz začal evakuovat rodiny svých poradců ze Sýrie a Egypta. Dalším znamením bylo varování přísně tajného zdroje Mossadu, který informoval o vysoké pravděpodobnosti koordinovaného útoku Sýrie a Egypta, a snímky, pořízené špionážním letounem, na kterých bylo patrné zvýšení počtu ozbrojených jednotek podél Suezského průplavu.⁸⁶

Následujícího dne, 5. října 1973, už AMAN informoval o „nízké pravděpodobnosti“ války⁸⁷. V tento okamžik se izraelská premiérka rozhodla informovat Washington. Právě tuto zprávu předal poradce Scowcroft Kissingerovi. Obsahovala informaci o tom, že Egypt a Sýrie podnikají přípravy k ozbrojenému útoku, což značně znepokojuje izraelské vedení. Meirová napsala, že tyto přípravy mohou indikovat dva scénáře. Buď Egypt a Sýrie očekávají útok ze strany Izraele, a proto mobilizují své jednotky, nebo sami připravují ofenzivní vojenskou operaci. Žádala proto Kissingera, aby okamžitě informoval arabské státy, že Izrael v žádném případě neplánuje útok na své arabské sousedy, ale v případě, že oni sami zaútočí, bude Izrael reagovat velmi tvrdě.⁸⁸

Jak se zdá, Kissinger tuto zprávu dostal až následující den ráno, kdy předal kopii sovětskému velvyslanci Dobryninovi, aby spolu konzultovali další postup. Následně před šestou hodinou ranní 6. října informoval Kissingera podrobně Kenneth Keating, americký ambasador v Izraeli. Izraelci byli přesvědčeni o tom, že k útoku dojde během následujících šesti hodin. Tuto informaci Izraeli poskytl jeho klíčový zdroj, tajný agent v Egyptě, o kterém se spekuluje, že byl agentem pro obě strany.⁸⁹ Izrael byl zprávou šokován. Někteří poradci navrhovali preemptivní úder, ale Golda Meirová tento postup

---

85Burr, W.: „The October War and U.S. Policy“.

86Ibidem.

87Ibidem.

88„Deputy Assistant to the President for National Security Brent Scowcroft to Kissinger“.

89Uri, B.J.: Last Chance to Avoid War: Sadat 's Peace Initiative of February 1973 and its Failure. *Journal of Contemporary History*, roč. 41, č. 3, červenec 2006, s. 548.

odmítla zejména z toho důvodu, aby nebyl Izrael obviňován z agrese, a neztratil tak podporu veřejného mínění Spojených států. Od tohoto kroku ji důrazně odrazil i Henry Kissinger. Meirová nařídila okamžitou mobilizaci 10 000 vojáků, která však bohužel nebyla dobře organizačně zvládnuta, a navíc trvala několik dní. Po šesti hodinách egyptská a syrská vojska skutečně zahájila útok. Egyptský generál Talaat Ahmed Mosalam později prohlásil, že úspěch překvapivého útoku spočíval jak v jeho dobrém naplánování, tak do velké míry i v izraelské neochotě do poslední chvíle uvěřit, že by k němu skutečně mohlo dojít.⁹⁰

Henry Kissinger nikdy explicitně nepřiznal, že by odrazil Goldu Meirovou od preemptivního útoku, což Izrael de facto ohrozilo.⁹¹ NSA však zveřejnil dokument, v němž Henry Kissinger z New Yorku informoval prezidenta Nixona a Bílý dům o tom, že Izrael má informaci o plánu Egypta a Sýrie zahájit ozbrojený útok během šesti hodin. Ubezpečuje prezidenta, že je v kontaktu se sovětským ambasadorem Dobryninem, kterému zdůrazňuje, že prioritou pro všechny strany je vyhnout se ozbrojenému konfliktu, a také, že intenzivně jedná s Izraelem, který varuje před preemptivním úderem. Následuje výčet kroků, které Kissinger ihned po obdržení informace podnikl včetně hovorů s egyptským ministrem zahraničí Zayyatem, jordánským králem Husajnem a saudským králem Faisalem, které požádal, aby apelovali na prezidenty Sadata a Asada, aby útok odvolali.⁹² Všechny tyto kroky můžeme považovat za důkaz nesmírně rozsáhlých pravomocí a autonomního postavení, kterými Kissinger disponoval a jichž mohl využívat k rychlému jednání. V tomto případě však ani tyto pravomoci nezabránily útokům arabských států, které následovaly záhy poté.

90Burr, W.: „The October War and U.S. Policy“.

91Kissinger, H.: *Years of Upheaval*. Little Brown, Boston 1982, s. 453.

92„Message from Secretary Kissinger, New York, to White House Situation Room, for delivery to President Nixon at 9.00 a.m., 6 October 1973“. The National Security Archive, The George Washington University, dostupné na: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB98/octwar-10.pdf>; staženo dne 1.4.2012.

Závěr

Henry Kissinger setrval v čele americké diplomacie i poté, co Richard Nixon rezignoval na úřad prezidenta a na jeho místo nastoupil Gerald Ford. I přes to, že ho v listopadu 1975 ve funkci poradce pro národní bezpečnost vystřídal Brent Scowcroft, uchoval si Kissinger nadále na poli zahraniční politiky bezprecedentní míru autonomie.

Poté, co byla v lednu 1974 podepsána dohoda o stažení vojsk, začalo pro Henryho Kissingera období dalších jednání s oběma znesvářenými stranami ohledně nalezení *modu vivendi*. Náznakem částečného úspěchu bylo podepsání již zmíněné tzv. Prozatímní dohody mezi Iraelem a Egyptem, ve které Izrael přistoupil na egyptský požadavek z dalších území (Gidi, Mitla, ropná pole Abú Rudeis).

Během působení Henryho Kissingera na Blízkém východě však nedošlo k podepsání definitivní mírové dohody, která by ukončila dosavadní válečný stav a uznala Izraeli právo na jeho existenci. Tato dohoda byla podepsána až po intenzivních jednání v Camp Davidu pod vedením prezidenta Jimmyho Cartera. Tuto konferenci však lze oprávněně za vrchol dlouhodobých jednání, která započal a z drtivé části realizoval právě Henry Kissinger.

Henry Kissinger se během sedmdesátých let pokoušel rovněž o dosažení kompromisu se Sýrií. Zde ovšem tvrdě narážel na odpor syrského prezidenta Hafeze al-Assada, který zastával konzervativnější názory než egyptský vůdce Sadat, a tak otázka mírové smlouvy mezi Izraelem a jeho severním sousedem zůstává otevřená dodnes.

Výše popsané skutečnosti *de facto* potvrzují první komponent hypotézy stanovené v úvodu práce. Henry Kissinger jednoznačně nebyl klasickým ministrem zahraničních věcí a poradcem pro národní bezpečnost, který by pouze reprezentoval Spojené státy a politiku, vytvořenou v Bílém domě na základě konsensu prezidenta a jeho nejbližších poradců. Kissinger byl jejím tvůrcem a organizátorem.

Kissingerova pozice byla zapříčiněna celou řadou faktorů. I přes příznivou vnitropolitickou situaci by se nikdy nemohl stát natolik silným politikem bez ohromné intelektuální převahy a osobního charisma, kterým se mu dařilo vyhrávat další a další jednání ve svůj prospěch. Díky své předešlé kariéře akademika se mu podařilo zachovat si patřičný odstup a během aféry Watergate i svůj post – jako jeden z mála nebyl zatažen do politických skrupulí a washingtonských kruhů, na což většina jeho kolegů

doplatila. S čistým štítem vyšel z tohoto bouřlivého období a jeho pozici posílilo množství zahraničněpolitických úspěchů. Patřilo mezi ně diplomatické navázání vztahů s komunistickou Čínou, prosazování politiky *détente* se Sovětským svazem a zejména podepsání odzbrojovacích dohod, a v neposlední řadě také ukončení války ve Vietnamu, která byla pro Spojené státy neúnosnou zátěží. Všech těchto triumfů dosáhli Kissinger s Nixonem společně. Rok 1973 se stal mezníkem, protože aféra Watergate zasadila Nixonovi zničující úder, a tak nebyl nadále schopen věnovat se zahraniční politice tolik jako dříve. Můžeme říci, že na Blízkém východě už byl tvůrcem diplomacie především Henry Kissinger, tato mise započala na podzim roku 1973.

Druhou výzkumnou otázkou této práce bylo, zda skutečnost, že Kissinger fungoval velmi autonomně, byla přínosem pro Spojené státy a blízkovýchodní mírový proces, či nikoliv. Nejprve se zaměřím na Spojené státy. Aféra Watergate a skandály s ní spojené vrhly na administrativu prezidenta Nixona velmi negativní stín. Nemůžeme říci, že by utrpěla celá Republikánská strana, ale především její vrcholní představitelé v Bílém domě kolem prezidenta Nixona. Během roku 1972 a 1973 byly zveřejňovány stále další kompromitující materiály. Henry Kissinger z řad washingtonských politických špiček nepocházel a nebyl s nimi nijak úzce propojen. Prozatím nebylo prokázáno, že by se kdy podílel na nějaké činnosti, která byla se skandály spojená.

Díky této skutečnosti stál Henry Kissinger po celou dobu své politické kariéry stranou. Aféra Watergate se ho pochopitelně také dotkla, osobně musel např. vypovídat před soudem, ale nikdy proti němu nebylo vzneseno žádné obvinění.

Z této skutečnosti plynuly pro Spojené státy dva bezprostřední přínosy. Za prvé se otevřely bezprecedentní možnosti pro Kissingera jako poradce pro národní bezpečnost a ministra zahraničí na poli zahraniční politiky. Jak již bylo zmíněno výše, Kissingerova moc díky aféře Watergate rapidně stoupla vzhledem k tomu, že většina jeho kolegů byla zapojena do vlny obvinění, a jejich čas a energie tedy nemohly být věnovány tvorbě zahraniční politiky. A díky tomu, že Henry Kissinger disponoval velkými pravomocemi a schopnostmi, dokázal tohoto stavu využít ve výsledný prospěch pro Spojené státy.

Druhým přínosem byl potom pozitivní odkaz Henryho Kissingera, který u amerických voličů mohl pozvednout sympatie k republikánské administrativě navzdory aféře Watergate. Výrazné zahraničněpolitické úspěchy jako např. uklidnění

napětí na Blízkém východě považovala americká veřejnost pochopitelně za velmi přínosné, a Henry Kissinger tedy sám přispíval k tomu, aby se volební preference republikánské strany nepropadaly ještě výrazněji. I tak však jeho úsilí nestačilo a v prezidentských volbách v roce 1976 vyhrál demokratický kandidát Jimmy Carter, i když pouze s minimálním rozdílem hlasů.

Pro blízkovýchodní mírový proces je přínos Henryho Kissingera nezpochybnitelný. Koncept kyvadlové diplomacie, jehož pomocí Kissinger jednání na Blízkém východě vedl, se ukázal být pro řešení tohoto konfliktu velmi vhodný. Většina přímých jednání byla emocionálně vypjatá, a často tak zabředávala do vleklých debat o dávných sporech. Kyvadlovou diplomacií se Henrymu Kissingerovi podařilo jednání oživit a značně zefektivnit, čímž mohlo být zmíněných dohod dosaženo.

Na základě iniciativy, kterou Kissinger na Blízkém východě započal, mohl Jimmy Carter uskutečnit konferenci v Camp Davidu, která vyústila v podepsání dalších dohod, na jejichž základě potom v lednu 1979 Egypt a Izrael podepsaly mírovou dohodu a vzájemně uznaly svou existenci. Od roku 1948, kdy stát Izrael vznikl, vedl s Egyptem téměř neustálé boje či menší konflikty. Od konce jomkipurské války a následných mírových jednání však k žádným dalším násilným střetům nedošlo, což je nezpochybnitelným důkazem velmi významného přínosu Henryho Kissingera pro stabilizaci situace na Blízkém východě.⁹³

V předchozí kapitole byly zmíněny postupy, kterými Henry Kissinger jednání vedl. Jejich součástí bylo zastrašení jednotlivých stran, stupňování jejich vlastních obav, poskytnutí pomoci výměnou za ochotu ke kompromisu a mnoho dalších. Vývoj na Blízkém východě prokázal, že tento postup skutečně přinesl řadu pozitiv. Na druhou stranu si však můžeme položit otázku, zda kompromis, dosažený na základě emocionálního nátlaku a bezprostředního využití situace, která se v jeden určitý okamžik jeví jako optimální pro uzavření dohody, může přinést stabilní a dlouhodobé řešení pro složitý konflikt, jako je tento.

Vzhledem k tomu, že jednání Henryho Kissingera nepřinesla definitivní vyřešení blízkovýchodního konfliktu, nelze tuto skutečnost jednoznačně posoudit. Příkladem určité nespolehlivosti kyvadlové diplomacie však může být například rozpor mezi

---

⁹³Telhami, S.: „Evaluating Bergaining Performance: The Case of Camp David”. *Political Science Quarterly*, roč.107, č. 4, 1992, s 631.

izraelskou delegací a prezidentem Carterem těsně po podpisu tzv. *Camp David Accords*. Smlouva byla podepsána na základě přesvědčení o vzájemné shodě, ovšem konkrétní podmínky této dohody si Carter i izraelská delegace vysvětlovali po svém. Rozpor vznikl ohledně příslibu zmrazení výstavby židovských osad na palestinském území a můžeme říci, že záhy po opadnutí prvotního nadšení z podepsání dohod po skončení konference se začaly vynořovat na povrch zcela zásadní spory. Zde kyvadlová diplomacie jednoznačně ukázala svoje limity. Na druhé straně je však nutno podotknout, že situace na Blízkém východě je natolik specifická, že jakákoliv jiná metoda jednání by nezaručovala dosažení větších úspěchů a s velkou pravděpodobností by naopak byla ještě méně efektivní než kyvadlová diplomacie Henryho Kissingera a jeho nástupců.

Tento incident dokazuje, že i kyvadlová diplomacie má určité limity. Otázkou ovšem zůstává, zda by skutečně stabilní dohoda byla na Blízkém východě skutečně dosažitelná a zda zmíněné dílčí úspěchy nebyly maximem, čeho mohlo být dosaženo.

Summary

Analyzing primary sources we can come to the conclusion that Henry Kissinger might be considered one of the most influential diplomats in American history, because his powers and influence reached far beyond the Department of State. Such influential position was earned not only by his extraordinary capabilities and talents, but also by the turbulent culminations and aftermath of Watergate scandal.

After the outbreak of Yom Kippur war Kissinger became undisputed leader and the only real creator of American Foreign Policy in Middle East. The question is whether such a strong position had a positive or rather negative impact on the United States in general and Middle East in particular.

Assessing results of his achievements a few decades later, we can deem his influence rather positive – Kissinger did initiate the Middle Eastern peace process that culminated in 1979, when the main belligerents, Israel and Egypt, reached an agreement signing peace treaties after an extremely complicated negotiations in Camp David. Middle Eastern conflict has not been settled completely, but Kissinger's initiative helped significantly with its moderation. There has not been another all-out war between Israel and Egypt since 1979 and Syria joined negotiations. No significant results have been achieved on this front yet, but the negotiations were indeed a step forward in the peace process.

In the United States achievements of Henry Kissinger are undisputable. He became one of the greatest legends in American foreign policy Pantheon and his legacy had a tremendous impact on generations of his successors. At the same time he managed to somehow stabilize the domestic political scene – in the period, when public opinion was highly critical towards Nixon's administration especially because of presently culminating Watergate scandal, Kissinger established at least temporary peace settlement in the Middle East and thus ended the embargo on oil imports to the United States that was the key factor responsible for presently extremely high prices of gasoline. Such achievement brought a significant relief to the American society and Kissinger's credibility increased. After tax frauds and interception scandals there was finally something to win a few points for the republican administration in the eyes of the Americans.

Použitá literatura

Primární zdroje

„Declaration of Principles On Interim Self-Government Arrangements, September 13, 1993“, *The Jewish Virtual Library*, dostupné na <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Peace/dop.html>, staženo dne 1.4.2012.

„Deputy Assistant to the President for National Security Brent Scowcroft to Kissinger, 5 October 1973“. *The National Security Archive, The George Washington University*, dostupné na: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB98/octwar-07.pdf>; staženo dne 2.4.2012.

„Hotline Message from Brezhnev to Nixon, 23 October 1973“. *The National Security Archive, The George Washington University*, dostupné na: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB98/octwar-61a.pdf>; staženo dne 1.4.2012.

„Hotline Message from Brezhnev to Nixon, 23 October 1973“. *The National Security Archive, The George Washington University*, dostupné na: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB98/octwar-61b.pdf>; staženo dne 1.4.2012.

„Interim Agreement between Israel and Egypt“, 4. září 1975. Israel Ministry of Foreign Affairs. Dostupné na: <http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace%20Process/Guide%20to%20the%20Peace%20Process/Interim%20Agreement%20between%20Israel%20and%20Egypt>; staženo dne 1. ledna 2012.

„Joint Communiqué of the United States of America and the People's Republic of China – Shanghai Communiqué, February 28, 1972“, dostupné na http://afe.easia.columbia.edu/ps/china/shanghai_communique.pdf, staženo dne 30.4.2012.

„Memorandum of Conversation between Meir and Kissinger“, 22 October 1973. *The National Security Archive, The George Washington University*, dostupné na: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB98/octwar-54.pdf>; staženo dne 1.2.2012.

„Memorandum of Conversations, WSAG Principles: Middle East War“, 17 October 1973. *The National Security Archive, The George Washington University*, dostupné na: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB98/octwar-36b.pdf>; staženo dne 1.2.2012.

„Message from Secretary Kissinger, New York, to White House Situation Room, for delivery to President Nixon at 9.00 a.m., 6 October 1973“. *The National Security Archive, The George Washington University*, dostupné na: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB98/octwar-10.pdf>; staženo dne 1.4.2012.

„Security Council Resolutions: Resolution 340“. Dostupná na: <http://www.un.org/documents/sc/res/1973/scres73.htm>; staženo dne 1.4.2012.

„Security Council Resolutions, Resolution 350“, *United Nations*, dostupné na: [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/350\(1974\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/350(1974)); staženo dne 1.5.2012.

„Security Council Resolutions, Resolution 388“, *United Nations*, dostupné na: <http://unispal.un.org/unispal.nsf/0/7FB7C26FCBE80A31852560C50065F878>; staženo dne 1.5.2012.

„Strategic Arms Limitation Talks (SALT I.)“, US Department of State, dostupné na <http://www.state.gov/www/global/arms/treaties/salt1.html>, staženo dne 1.4.2012.

„Treaty between The United States of America and The Union of Soviet Socialist Republics on the Limitation of Anti-Balistic Missile Systems“. Dostupné na: <http://www.state.gov/www/global/arms/treaties/abm/abm2.html>; staženo dne 1.4.2012.

Monografie

Benvenisti, M.: *Lexicon of Judea and Samaria: Settlements Administration and Society*, Cana, Jeruzalém 1987.

Čějka, M.: *Izrael a Palestina. Minulost, současnosti a směřování blízkovýchodního konfliktu*, Barrister and Principal, Brno 2007.

Gilbert, M.: *Izrael – Dějiny*, BB art, Praha 2002.

Issacson, W.: *Kissinger: A Biography*. Simon & Schuster, New York 1992.

Kissinger, H.: *Crisis: The Anatomy of Two Major Foreign Policy Crises: Based on the Record of Henry Kissinger's Hitherto Secret Telephone Conversations*. Simon & Schuster, 2002.

Kissinger, H.: *Years of Upheaval*. Little Brown, Boston 1982.

Mendel, M.: *Židé a Arabové*, Rovina, Prachatice 1992.

Newman, D.: *Jewish Settlement in the West Bank: The Role of Gush Emunim*, Centre for Middle Eastern and Islamic Studies, Durham 1982.

Rabinovich, A.: *The Yom Kippur War: The Epic Encounter that Transformed the Middle East*. Schocken Books, New York 2004.

Sela, A.: *The Continuum Political Encyclopedia of the Middle East*, Continuum, New York 2002.

Smith, Ch.: *Palestine and the Arab-Israeli Conflict: A History with Documents*, Bedford/St. Martin's, Boston 2001.

Odborné časopisy

Brenner, M.: „The Problem of Innovation and the Nixon-Kissinger Foreign Policy“. *International Studies Quarterly*, roč. 17, č. 3, 1973.

Buchan, A.: „The Irony of Henry Kissinger“. *International Affairs*, roč. 50, č. 3, červenec 1974.

Halevi, J.K.: „Democracy or Theocracy?“. *The Jerusalem Report*, 19.3.1998.

Haney, P.: „The Nixon Administration and Middle East Crises: Theory and Evidence of Presidential Management of Foreign Policy Decision Making“. *Political Research Quarterly*, roč. 47, č. 4, 1994.

Kerr, M.: „Nixon's Second Term: Policy Prospects in the Middle East“. *Journal od Palestine Studies*, roč. 2, č. 3, 1973.

Perlmutter, A.: „Crisis Management: Kissinger's Middle East Negotiations“. *International Studies Quarterly*, roč. 19, č. 3, září 1975.

Princen, T.: „Camp David: Problem-Solving or Power Politics as Usual?“ *Journal of Peace Research*, Sage Publications, roč. 28, č. 1, 1991.

Telhami, S.: „Evaluating Bergaining Performance: The Case of Camp David“. *Political Science Quarterly*, roč. 107, č. 4, 1992.

Uri, B.J.: „Last Chance to Avoid War: Sadat ´s Peace Initiative of February 1973 and its Failure“. *Journal of Contemporary History*, roč. 41, č. 3, červenec 2006, Londýn 2006.

Zagare, F.: „A Game-Theoretic Evaluation of the Cease-Fire Alert Decision of 1973“. *Journal of Peace Research*, roč. 20, č. 1, duben 1983.

Internetové zdroje

„1972 Presidential General Election Results“, dostupné na <http://uselectionatlas.org/RESULTS/national.php?year=1972>, staženo dne 1.5.2012.

„American President: A Reference Resource“. Miller Center, University of Virginia. Dostupné na <http://millercenter.org/president/nixon/essays/biography/5>; staženo dne 1.4.2012.

„American Presidnet: A Reference Resource“. The Miller Center, University of Virginia, dostupné na <http://millercenter.org/president/nixon/essays/biography/4>, staženo dne 14.3.2012.

Burr, W.: „The October War and U.S. Policy“. The National Security Archive, dostupné na: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB98/index.htm#4>; staženo dne 1.2.2012.

Grier, P. "Summits and Valleys," April 23, 2002, *Christian Science Monitor*, accessed July 21, 2006, dostupné na: <http://www.csmonitor.com/2002/0423/p01s01-uspo.html>; staženo 1. května 2011.

“Kennedy Still Highest-Rated Modern President, Nixon Lowest“. *Gallup Polls*, dostupné na <http://www.gallup.com/poll/145064/kennedy-highest-rated-modern-president-nixon-lowest.aspx>, staženo dne 1.3.2012.

“Land Expropriation and Settlement”, *B'Tselem – The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories*, dostupné na

<http://www.btselem.org/settlements>, staženo dne 18.3.2012.

Lorch, N.: „The Arab-Israeli Wars“. Israel Ministry of Foreign Affairs, dostupné na:

<http://www.mfa.gov.il/MFA/History/Modern+History/Centenary+of+Zionism/The+Arab-Israeli+Wars.htm>; staženo dne 1.3.2012.

"Middle East PeaceChronology," U.S. Department of State, July 21, 2006, dostupné na:

http://usinfo.state.gov/mena/middle_east_north_africa/me_vision/me_vision_timeline.html#1989%20-%201991, staženo 1. května 2011.

"Secretaries travel abroad: Israel," U.S. Department of State, dostupné

na: <http://www.state.gov/r/pa/ho/trvl/12924.htm> , staženo 1. května 2011.

Wright, R. "Israeli strikes are part of a broader strategy," July 16, 2006, *The Washington*

Post, dostupné na: <http://www.msnbc.msn.com/id/13884768/>, staženo dne 1. května 2011.